

L'INQUISICIÓ BARCELONINA, SUBSTITUÏDA PER L'INQUISICIÓ CASTELLANA (1446-1487), per FRANCESCH CARRERAS. Y CANDI.

DESPRÉS d'haver recopilat en altre publicació ⁽¹⁾ tot quant s'ha escrit a propòsit de l'Inquisició a Catalunya en la Edat Mitjana, ulteriors investigacions, practicades ab la mira de coneixer més exactament el conflicte esdevingut a Barcelona ab l'Inquisició, regnant Ferran II *el Catòlich*, ens han fet trobar altres noves y documentació que mereixen no restar inèdits, puix aclariran nostra historia local.

L'Inquisició funcionava a Barcelona, d'una manera apacible y quieta, no apartantse del seu primordial objectiu. Tampoch promogué conflictes d'orde públich, ni competencies jurisdiccionals, ni contrafurs o lesions de privilegis.

Al entrar el sigle XVe, s'introduí un important fautor en la societat barcelonina, que sembla havia de modificar la tranquila esfera d'acció de l'Inquisició: els judeissants y les llurs gestes.

No havem de retreure l'importancia que tingué el call juich de Barcelona, desaparegut per l'acte de força del 1391 y restablert, d'una manera migrada, per disposició reial en 1392. Una grossa dificultat topà la restauració de nostre barri hebràich: l'impossibilitat en que estaven de retornar a la religió de Moysès, el sens fí de families juives, a les que la por havia fet cristianes en 1391, salvant així la vida. Les lleis de la terra vedaven d'una manera absoluta poder abjurar de la religió catòlica. Y les predites families, que no sentien el catolicisme, may deixaren l'observança dels preceptes del Talmut, judeissant, es dir, restant jueus secretament, y cristians en apariencia.

Indubtablement els judeissants foren altra de les concauses que contribuiren a la total desaparició del call juich barceloní, decretat en virtut d'una ordre de Martí I en 1401, confirmada més avant en 1424. Molts d'ells seguiren habitant en els carrers del call, y en cases de propietat llur, no prestantse a deixarles per passar a altres indrets de la Ciutat. Les autoritats havien d'afavorirlos en llurs desitjos, y per çò s'imposava la solució de no restablir el barri especial, suprimintlo en absolut. Y ja en eixa corrent, algunes poblacions catalanes

(1) Per altres detalls sobre aquest tema, pot veures nostre treball *Evolució històrica dels jueus y judeissants barcelonins*, publicat en la revista ESTUDIS UNIVERSITARIS CATALANS, anys 1909 y 1910.

evolucionaren imitant l'exemple de Barcelona, suprimint, com feu Cervera en 1438⁽¹⁾, la incomunicació del call juich ab el barri dels cristians.

El nombre de judeïssants existents a Barcelona durant el segle XVe no 's pot saber. Consta que fou molt gran y sa qualitat imponderable tota vegada que eren àrbitres del diner. Y haventhi tants y de tots estaments y condicions, apar impossible no 's manifestessin al públich les pràctiques hebràiques per ells practicades. Donats aquets antecedents semblaria cosa natural, durant el segle XVe, que 's notés major activitat en el funcionament de l'Inquisició, y véurela sortir de la passivitat en que estigué durant la segona meitat del segle XIVe, puix après del notable escarment del 1367⁽²⁾, poques punicions se registren a Catalunya, en les que s'apliqués la pena corporal. Els inquisidors endreçaren la activitat llur, més especialment a la condempnació d'obres y doctrines, que no a la exterminació de determinats heretges vergonyants. Encarrilats per eixa via, algun inquisidor no hi temé afrontar determinades corrents d'opinió, segons executà el reputat Mestre Eymerich, en 1398, ab la doctrina de Ramon Lull motivant la protesta de Barcelona.

Aquest continuat repòs y encara, si 's vol, passivitat, en la persecució d'heretges y heretgies, es la característica que observem en la primera meitat del segle XVe, per tota la terra catalana.

Donchs al mig de tanta calma en los procediments contra la fe, notarèm encara, per part de la ciutat de Barcelona, una inclinació a rompre 'ls antichs y tradicionals motllos, esteriorisant un desig de fer llinatge apart. Tot plegat hi surgeix la pretensió de tenir inquisidor propi y especial. Se començà demanantlo pel Principat de Catalunya y s'acabà obtenintlo per la ciutat de Barcelona y son bisbat.

Llàstima que no tinguem prous antecedents de les causes d'aquesta aspiració, que està en consonança ab la multitud de judeïssants albergats en la Ciutat. Molt convindria coneixer qui eren els personatges que dominaven en nostra política local, per notar si 's podia entreveure en ella l'ingerencia de nostres judeïssants. Punt de vista importantíssim, que no serà fàcil arribar a determinar-se.

Examinant a la lleugera la present evolució dels procediments inquisitorials a Barcelona, sembla que informava a nostres Concellers son desig de tenir Inquisició especial, el donar major activitat a la mateixa, per requerirho així l'estat interior de la Ciutat, donat l'increment dels judeïssants. En apariencia aquest argument ho justificaria, si no vingués a esmortuirlo l'altre punt de vista

(1) A Cervera, en 1438, la reina Maria llochtinent d'Alfons IV, atorgà permis als jueus de tenir portes que donaven al call juich y al carrer dels cristians, de manera que cessava son absolut isolament. (Reg. 3.133, f. 87, Arxiu Corona Aragó.)

(2) En 4 de juny de 1367, per ordre de l'Inquisició catalana, sigueren cremats dos jueus y rocegat y esquarterat un cristià «presos en Montblanch, inculpats que lo dit cristià havia venut als dits jueus, hostias consagradas». (Rubrica de Bruniquer, v. I, f. 254, Arxiu Municipal de Barcelona.)

de la lesió dels privilegis de la Ciutat, que perturbaven, ab llur desconeixement, els inquisidors forasters.

El fet es, que, a 4 de janer de 1446, nostres Concellers demanaren al Papa Eugeni IV, se dignés otorgarlos, per lletres apostòliques, inquisidor especial de Catalunya, que fos fill o nadiu del Principat. En la carta exposició adreçada a la Seu Apostòlica, advertien la conveniència de la segregació sollicitada, no en la major labor, que de la mateixa se'n esperaven seguirse per la persecució dels heretges, sinò en els molts inconvenients y escàndols que s'originaven dels inquisidors forasters. Y així li suplicaven volgués otorgar aquest càrrech especial, a Mestre Joan Urgellés, qui administrava ja el vicariat de l'Inquisició a Catalunya, per delegació de l'Inquisidor general del principat de Catalunya y reialme de Valencia, el qual era valencià. Per obtenir aquesta gracia, acabaven demanant al Sant Pare les oportunes lletres apostòliques (1).

La primera gestió dels Concellers no obtingué el resultat que n'esperaven. Eugeni IV creuria que ja era suficient estar l'Aragó separat de Catalunya y Valencia. Per çò no's resolgué de cap manera, mentres visqué el papa Eugeni IV, mort en 23 de febrer de 1447. Passaren alguns anys sense que's tornés a parlar d'aquesta concessió especial.

Però l'idea estava llençada y tals ventatjes hi veurien, en la seva execució, els Concellers, que, en 1459 reaparegué el mateix desig, si bé més sintetisat.

Datades a 9 d'abril de 1459, sortiren d'Avinyó les famoses lletres apostòliques creant una inquisició especial a la diòcesis y ciutat de Barcelona, segregantla de l'inquisició general a que estava subjecte tot l'altre territori de Catalunya. Se conferí l'ofici d'inquisidor, a Mestre Joan Comes, qui era frare del convent de Santa Caterina de Barcelona (2).

Mostra l'interès general dels barcelonins en arbitrar aquesta concessió, que la fecin sollicitar pel propi rey Joan II. Fou obtinguda, no per la via directa, o sigui per decret del Sant Pare, sinó indirectament per disposició de Fra Marsal Auribell mestre general de l'orde dels Predicadors.

Sigui com se vulgui, el pàs principal ja estava donat y una vegada més pogué comprobarse l'exactitut del famós proverbi *beati qui possident*.

Aquest novell Inquisidor de Barcelona no s'acontentà de la seva credencial. Sinó que, possessionat del seu càrrech, gestionà activament del Papa, convertís en definitiu son nombrament provisional. Y als dos anys de feta la predita segregació, y d'exercir de inquisidor Mestre Comes, Pius II ratificà tot lo fet per Fra Auribell, mitjansant la butlla apostòlica del 8 de juny de 1461 (3).

Barcelona sortia triomfant: desd'ara comptava ab Inquisició propria, separada de la del restant de Catalunya.

(1) Apèndix document número I.

(2) Apèndix document número II.

(3) Apèndix document número III.

Sobrevingueren les famoses turbacions polítiques barcelonines del 1462 al 1472. Durant elles no s'heu figurar baix cap punt de vista, l'inquisidor Mestre Comes, com tampoch se troba acte inquisitorial de cap mena exercit arreu de Catalunya. No es d'estranyar, en un temps en que la lluita política tot ho absorbia. Fou una magnífica temporada pels judeïssants, els quals creixeren ab tota llibertat, a l'ampar de les grans diferències polítiques que perturbaven la terra, com ja ho havem explicat més per menut en l'altre treball nostre, parió del present ⁽¹⁾.

Al finir la lluita civil, començà la guerra nacional ab França, sobrevenint après la mort de Joan II, sense que s'hagués restablert la normalitat a Barcelona.

L'Inquisició barcelonina en lloch apar en exercici. Tal vegada la trobariem funcionant en petites enquestes, que no s'exteriorisen ab grans actes, si tinguessem la seva documentació, malhauradament perduda. Tampoch se veu actuar en ses funcions a Mestre Comes, en els primers anys del regnat de Ferran II.

Pels fets subsegüents sabem existien judeïssants, residintne en nombre extraordinari en la Ciutat. Tot indueix a creure, que entrava en la manera d'esser dels governants locals, l'inquisidor Comes inclusiu, no molestarlos en excés, mostrantshi tolerants.

Son prou coneguts els actes del primers anys del regnat de Ferran II. Llençat de plè a plè a ses conquestes peninsulars, se proposà acabar totalment ab el reialme sarrahí de Granada. Empresa dificultosa, tant per la fortitut de les seves plaçes y ciutats, quant per la continuada ajuda que rebien del Marrochs.

Ferran II tractant de recabar l'auxili divinal per la seva empresa conqueridora, assombrat pel gran nombre de judeïssants que observava en algunes ciutats castellanès ab les quals estava en tracte continuat y directe, procurà acabar ab aitals heretges, com a medi poderós d'obtenir la victoria (darreries del 1481). En conseqüència, posantse d'acord ab la Seu Apostòlica, vol cambiar el funcionament del tribunal de la fè, donantli nou y may vist impuls y treientlo de l'atonía en que estava a Castella, a l'igual que Catalunya y demés reialmes d'Espanya.

A dita finalitat fou adreçada la coneguda butlla pontificia del 11 de febrer del 1482, decretant l'establiment del Concell de la Suprema Inquisició.

S'entrà, donchs, en una nova via. El primer lloch de la Corona d'Aragó on començà la campanya contra ·ls judeïssants, fou a Valencia. Joan Bernat de Marimon delegat de Barcelona a la cort de Ferran II, comunicà la nova als Concellers (19 març 1482) afegint que ·s deia per la Cort reial, que ·ls valencians fugitius se recullirien a Barcelona, aon acostumaven a defendre ·ls mals cristians ⁽²⁾.

(1) Vegis l'article citat de la revista ESTUDIS UNIVERSITARIS CATALANS del any 1909.

(2) Publicàrem aquesta interessant lletra en *Evolució històrica dels juheus y juheïssants barcelonins*.

No serà aventurat judicar que, En Marimon estava a la mira del que pogués esdevenir, comunicant tot lo que oigués sobre aquesta materia.

El Rey Catòlich a l'implantar el Concell de la Suprema Inquisició, se topà ab serioses dificultats indubtablement nascudes de la diferencia y organisió especial de la confederació catalano-aragonesa. L'unificació no resultà un fet a despit de la butlla del 1482. Precisaren altres negociacions de Ferran II ab Roma, qual nou acord se tradueix a l'exterior en la segona butlla de Sixte IV del 17 d'octubre de 1483, nomenant a Fra Tomàs de Torquemada inquisidor general pels reialmes d'Aragó, Valencia y principat de Catalunya. Era aquest nombrament la fórmula que havia de solucionar el conflicte legal, devallant de nostra diferent organisió política.

Emperò durant tot l'any 1483 res se tractà d'innovar a Barcelona.

En 1484, Torquemada, en us de les atribucions que li conferia la butlla del 1483, trameté inquisidors delegats a Saragoça y a Barcelona, per instalarse y començar actuacions processals contra judeissants⁽¹⁾. El Rey manà a les autoritats locals, honrar els nous inquisidors, comminantlos ab greus penes en cas contrari (7 maig 1484)⁽²⁾.

A 12 de maig de 1484 Torquemada revocà a Frà Joan Comes son càrrech d'inquisidor nomenant a Frà Joan Franco y Frà Guillem Caselles perquè junts o a soles exercissin d'inquisidors a Barcelona.

D'aquest nombrament protestaren nostres Concellers, devant l'autoritat eclesiàstica, pretextant que «comprenia tota Cathalunya: porque, per cert indult apostòlich, havia de haverhi Inquisidor especial en Barcelona».

En termes consemblants escrigueren continuades cartes, els Concellers, al rey Ferran II alegant, que «la tramesa dels dits inquisidors en la forma ab que son venguts, es contra libertats, constitucions e capitols de cort per vostre M^t solempnialment jurats». Tant més quan reproduir a Barcelona ·ls fets y persecucions de Valencia, seria la seva destrucció y ruina (20 juny 1484).

Les autoritats barcelonines no escassejaren juntes y consultes per procedir degudament y ab justicia. Es general l'unanimitat en judicar alarmant la situació, assenyaladament en les greus perdues que havia d'esperimentar la riquesa pública y notori entorpiment del comerç. Un Concell de Cent altament notable s'aplegà ·l 9 de juliol de 1484 per tractar amplement aquesta qüestió⁽³⁾. Allí ·s feu exposició general dels fets, arrencant del dia en que ·ls Inquisidors arrivaren a Barcelona; seguidament referiren les actives gestions practicades pels Concellers ab la mira d'oposarse al funcionament dels Inquisidors. Explicaren al Concell, que ·ls Diputats s'oferiren per tot quant convingués: que ·ls Cònsols de la Mar els manifestaren el gran desviament que esperimentava ·l comerç,

(1) Aquests documents en sa major part estan coleccionats en *Notularum anni 1483 et aliorum*, folis 48, 70, 72, 255 y altres (A. M. B.).

(2) Apèndix, document número IV.

(3) Apèndix, document número V.

en tant, que, si s'executava «lo perque dits Inquisidors eren venguts, no calia sino tancar la lotge»; y que el clero estava aparellat a oposarshi ab totes ses forces. Per ultim, que havent fet mirar si havia de considerarse revocat el nomenament de Mestre Comes fet pel Sant Pare, els havia estat respost que de cap manera.

Anaven a començarse grans gestions y treballs d'oposició als nous Inquisidors. Per facilitar aquests obviant molts inconvenients legals o de tràmit, s'otorgaren omnímodes atribucions al Concell ordinari de la Ciutat, adicionat de dotze persones, les quals elegí el Concell de Cent delegantelshi totes ses facultats.

Llavors se creuà entre els Concellers y el Monarca activa correspondencia, la que havem seguit per peces menudes, en *Evolució històrica dels juheus y juheissants barcelonins*. Ferran II reiterava sos manaments als Concellers, de que no empatxessin, per cap pretext, als nous Inquisidors l'exercici del càrrech llur. Per sa part la Ciutat efugia complimentar aquestes ordres, aduint diferents raons y especialment la de que eren contra privilegis.

Veient, els Concellers, que ab aquella seguida correspondencia no obtindrien el resultat que desitjaven, determinaren trametre a la Cort reial En Joan Bernat de Marimon, ab l'únich encàrrech de gestionar y treballar el fet de l'Inquisició.

Mestre Comes secundava a nostre autoritat local, ab no menor zel. Apelà de l'intromisió dels nous inquisidors (14 agost 1484), devant la Curia eclesiàstica (1). Ab l'apelació quedà sobradament legitimada la enèrgica campanya, promoguda arreu contra els delegats de Frà Torquemada, quedant en interdit la legitimitat del càrrech llur.

Això no obstà perque Mestre Franco, desentenentse d'oposicions locals, y escudantse en la ferma voluntat de Ferran II y en la credencial rebuda de Torquemada, porfiàs en exercir son ofici.

Tampoch se feu esperar la formal protesta dels Concellers contra dels actes de Mestre Franco. Se fonamentava dita protesta, en esser l'Inquisició barcelonina, diferent de l'Inquisició general del Principat y en que les lletres apostòliques d'unió, sols consignaven a l'Inquisició de Catalunya sense mentarse per res a la de Barcelona (17 agost 1484).

Naturalment que s tractava d'una bona rahò de polemista hàbil, tota vegada que l'idea de la Seu Apostòlica que germina al fons de la seva disposició, era prou clara. Si en la butlla papal no s'afegí l'Inquisició de Barcelona, era per desconeixement de Roma y de Ferran II, d'aquest privilegi de nostra Ciutat molt quietament obtingut y practicat.

Emperò l'arma que facilitava dita imprevisió, era tant poderosa, que al

(1) Apèndix, document número VI.

esgrimirse contra la ferma voluntat del Monarca, tenia gran probabilitat de deturar una temporada més o menys llarga l'establiment de la nova Inquisició. Per ço tothom s'acullí an ella.

Quan el notari portador de la protesta dels Concellers l'entregà a Mestre Franco, consta que li respongué:

—*Yo no consent en la presentació; ni en alguna cosa donada copia, respondré.*

Els Concellers reclamaren de l'infant Enrich d'Aragó, llochinent general, no admetés els nous inquisidors. Y més avant presentaren sa protesta al regent la reial cancelleria Micer Antoni Bardaxí (29 novembre 1484), reclamant contra quants defectes d'actuació pogueren trobar en les lletres reials presentades pels inquisidors Franco y Caselles, com v. g. no tenir signatura de canceller; no esser despatxades del protonotari, segons preceptuava la constitució del rey Martí, en actes concernents al servey de la Ciutat; que, en sa calitat d'oficials nous, lesionaven la constitució de la reina Donya María, com també la contrariaven ab sa presencia, els oficials y ministres dels Inquisidors, que aiximeteix conculcaven altre privilegi de Pere III; que 's violava un privilegi de Jaume II, proibint totes les inquisicions fetes per juristes y prohoms, que no fossen de Barcelona, etc., etc. (1) D'aquest tenor examinaven altres privilegis reials, acabant, el síndich de Barcelona, requerint a Micer Bardaxí, que, en virtut del sagrament y homenatge per ell prestat en l'introit de l'ofici de regent la reial Cancelleria, no donés lloch a les violacions de Constitucions de Catalunya y privilegis de Barcelona, devallants de l'exercici dels nous inquisidors y de llurs ministres. El Regent s'oferí a fer lo que sigués de justicia.

La Curia eclesiàstica aplegà «un gran concell de homens de ciencia en gran nombre». Posant a son coneixement aquesta controversia, hi sentencià que: «mestre Comes ere vertader inquisidor, e sol, en la ciutat e bisbat de barchinona», si be son càrrech no s'extenia al restant de Catalunya. «E dita sentència e declaració es stada publicada e intimada a les parts, e passada en cosa jutgada. E per consegüent aquella ha star en sa força e valor.»

A despit de tantes resolucions, Mestres Franco y Caselles persistiren en llur propòsit d'instalarse com a inquisidors. D'aquí que 'ls Concellers adreçessin nou escrit a la Curia eclesiàstica (18 desembre 1484) exposant haver sentit dir, que 'ls pretesos inquisidors «se perforsarien de voler exercir lo dit offici de inquisició e haurien demanada llicencia a vosaltres dits vicaris, de sermonar», reclamant no se 'ls concedís dita llicencia, «ne permetau aquells en alguna manera predicar ne fer algun exercici de la dita inquisició contra les dites sentència e apellació. En altre manera, si per vosaltres o algú de vosaltres era attempat fer lo contrari, ço que nos creu, lo dit Sindich, en nom e per part de la dita Ciutat, dissent, e en res no consent, ans expressament protesta, que vosaltres e

(1) Apèndix, document número VII.

quiscun de vosaltres de tots dans e despeses, e de la justícia, la qual stimem a X.^m florins dor, salvada judicial tatxació.»

Mestres Franco y Caselles, no donantse may per convençuts, seguien pregonantse inquisidors y dient que ells farien el sermó en la Ciutat, com a tals y començarien a instruir diligencies processals. Y tant ho deien, y tanta seria la temença dels Concellers de que l'autoritat eclesiàstica ho permetés, que el 22 de desembre de 1484, adreçaren altre escrit a dita Curia, reiterant llur demanda de seguir mantenint a Mestre Comes en son ofici.

La Curia eclesiàstica en sa resposta, afirmà, que, «fins allí ells han fet lur degut e tot so que incubent per justícia a lur ofici fer devien, e axi faran, deus migençant, per avant, de manera que deus ne será lohat, e a ells no poran esser imputada culpa alguna».

Mentrestant, en la Cort reial l'habilitat de Marimon fracassava. Res desvià al Monarca en son ferm propòsit de poder y voler implantar l'inquisició, contra tants arguments y oposicions. Així escrivia als Concellers: «Certificantvos que, en ninguna cosa maior enug fer se nos poria, que, en pus avant impedirlo: e que per ninguna causa ne interes, per grant e euident o de qualsevol qualitat que sia, no havem a donar loch en que la dita inquisició cesse, mas que se faça e meta en obra e effectual execució, en la forma damunt dita, ço es, ab tota misericordia e pietat, com poreu veure per la letra que sen porte lo dit mossen marimon per als dits inquisidors.»

Marimon llicenciat de la Cort, retornà a Barcelona, sense obtenir res de profit, en els darrers jorns de novembre o primers de desembre.

La tornada de Marimon provocà una deserció de nombroses families judeisantes. Com eren de les més poderoses de la Ciutat, la caixa o *taula dels dipòsits*, quedà tant aixugada, que, segons confessió dels Concellers «havem callar lo poch que y reste».

Mentres Barcelona s'endinçava en aquest conflicte, una nova y general pertorbació somogué algunes comarques catalanes originanthi la major pobresa: l'alsament de remenses promogut per en Pere Joan Sala. Home de prestigi entre dit estament social, logrà fer alçar els pagesos, especialment els dels bisbats de Vich, Barcelona y Gerona, reclamant la cessació de alguns censos y tasques que encara prestaven als senyors.

L'importancia presa per la present revolta, fou gran. En Sala pretenia obrar d'acord ab Ferran II. Per çò de vegades se presentava vestit ab sobre-vesta reial y feu pública una salvaguarda del Monarca, datada a Córdoba el 24 d'agost de 1483, aparentant autorisar el moviment de rebelió.

Aitals commocions eren prou interessants y tenien massa importancia, perque la diplomacia francesa no hi posés son esguart y esperés treuren bon profit. Aixís veiem aparellarse prop de nostres fronteres forces militars, ab la mira d'aprofitar qualsevulla circumstancia favorable, per intentar una nova

invasió territorial. La presència d'aquest exèrcit es denunciada pels Concellers al Rey, quan li deien: «sabem com mossen de brexa se spere a perpinyá ab CL lances, de la condició del qual som certs te noticia la altesa vostra: e lo que mes torba la gent, que aquests diguen, e tenen molts quilts crehen, (*els remences d'En Sala*) que aço fan ab permis de la excellencia vostra».

De per tot arreu tornava, donchs, a embolicarse la qüestió catalana. Eren massa propers els fets del regnat de Joan II, perque no l'obliguessin a meditar, al Rey Catòlich, precisament quan la guerra de Andalusia tot s'ho necessitava.

Li convenia al Sobirà desautorisar els remences, per evitar la dualitat tant palesa que s'establí en temps del seu Pare, ab el favor complet donat als pagesos. Y per desfer qualsevulla equívoc, Ferran II feu publicar a Barcelona l'anulació dels guiatges y sobreseiments que ·ls hi havia otorgat (11 janer 1485).

La desautorisació ja no tingué eficacia per deturar el moviment. Aquest havia prèss massa peu en la gent pagesa. Així la revolta seguí creixent y no pogué dominarse sino per la força.

Al començar el nou any 1486, Barcelona, comprenent que la resolució de l'afer de l'Inquisició estava en mans de la Seu Apostòlica, gestionà del Sant Pare una butlla d'exempció, que ·ls deixés separats de l'ingerencia del gran Inquisidor castellà (22 janer 1485). Però Roma havia de tenir més interès en afavorir els desitjos del Rey Catòlich, que en satisfer les pretensions de la Ciutat, pretensions que ·ls hi aparexerien sobradament exclusivistes.

En quan a Ferran II, may se l'havia vist tant negligent. Sa passada insistència en establir ací la nova Inquisició, semblava haver cessat del tot durant el curs de l'any 1485. No li trobèm al Rey cap carta especial adreçada als Concellers ab dita finalitat. Interessats en rependre llurs gestions, els Inquisidors forasters s'aculliren a l'exhumació d'una vella lletra que Ferran II havia escrit temps abans, çò es, el 7 de maig de 1484, lletra, que, a instancia d'aquells, l'Infant Llochtinent passà als Concellers el 15 de novembre de 1485, çò es, un any y mig més tard.

Naturalment que no hi ha motiu de creure en cap cambi de criteri per part del Sobirà. Atent, aquest, a les circumstancies polítiques per les que atravessava Catalunya, tampoch se deixà portar d'irreflexius apassionaments, instant ab més força ·l fet de l'Inquisició. Es cert que, en l'entremig, el somatent de Barcelona, fent un lloable esforç, havia capturat el capdill remença Pere Joan Sala, en cert combat hagut a Llerona (24 abril 1485), y que aquest fou «sentenciat a mort, e fou rossegat, e fou scorterat en la present Ciutat devant la Pascateria» (28 abril 1485). Però com si llavors l'horitzont polítich tingués tendència a carregarse de grans tempestes, els pagesos seguiren revoltats y privant de la seguretat els camins y petites poblacions: y una nova alteració pertorbà la tranquil·litat de la terra, ab tendència a despertar els vells partits antidinàstichs del temps de Joan II. Fou capitost d'aquesta altre revolta, el famós capdill barce-

loní de les guerres del 1462, N'Huch Roger comte de Pallars. Moviment que començava y que, al Rey, distanciat d'aquesta terra, no li era possible preveure quina volada podia pendre.

Bé havem de regoneixer que, Ferran II, se portà llavors com a savi estadista, no instant l'implantació de l'Inquisició forastera a Barcelona. Res hi hauria hagut més impolítich, de sa part, que obligar a amalgamarse a tots els descontents, sots la poderosa direcció de la ciutat de Barcelona, apoiada per capdills prestigiosos.

La contemporisació s'imposava y per çò 'l Monarca 's tancà en impene-trable passivitat. Sense donar satisfacció als desitjos dels Concellers, prengué compte en deixar de banda a la nova Inquisició.

Quan a l'infant Enrich d'Aragó, llochtinent general a Catalunya, li paregué que la tempesta amainava, ço es, ja entrat el novembre del 1485, accedí a donar un pas més en favor dels inquisidors castellans, segurament a instancia llur. Feu a mans dels Concellers, dels Diputats y de les demás autoritats barcelonines, la lletra signada pel Rey en 7 de maig de 1484, que d'altre part, tenia un caràcter de generalitat. Estava escrita en llengua castellana y lo mateix podia adreçarse a autoritats de Leon, com de Terol, Saragoça, Valencia o Barcelona. Era un rescripte general, manant «honrar y reverenciar» els ministres de l'Inquisició y a ajudarlos quan fossin requerits a ferho.

Per ressucitar aquesta disposició, no 's necessitava molestar novament a Ferran II: n'hi havia prou en posarse d'acord els inquisidors ab el Llochtinent. Així 'se feu a Barcelona, trametent dita lletra acompanyada d'altre de l'infant Enrich, manantla complimentar.

Desde llavors altre volta entren en activitat els Inquisidors castellans. La propria lletra reial es presentada al regent Bardaxí, demanantli posarhi 'l seu *vidit* que equivalia a refrendarla ab sa autoritat. Y aixó ho feu, pareixentli que no perjudicava constitucions de Catalunya, ni usatges de Barcelona.

Aquest *vidit* sigué contrastat pels Concellers, protestantne immediatament (19 novembre de 1485), aduint, que, mentres aquesta controversia penjés de resolució de la Cort Pontificia, res se podia innovar. Per tant, l'instaven a revocar la signatura posada a instancia dels Inquisidors (1).

Hi respongué Micer Bardaxí que no veia haver perjudicat cap de les lleis y privilegis de Catalunya en eix fet contra que se reclamava (2): mes que si fos lo contrari, ell el revocaria y donaria per no posat. Remetia 'l coneixement d'aquesta reclamació al Cancellier reial y en defecte seu, al doctor més antich de l'Audiencia. Resposta satisfactoria, com ja més no pogués donarla Micer Bardaxí suposant que hagués sinceritat en ella.

(1) Apèndix, document número VIII.

(2) Apèndix, document número VIII.

Encara hi replicà el Síndich de Barcelona ⁽¹⁾, que ab aquell *vidit*, se contrariava una constitució de Ferran II, tres capítols del privilegi del rey Martí, un altre de la reina Maria, etc. (22 novembre 1485).

Mentrestant ocuparen els càrrechs de concellers de Barcelona les persones novament eletes per l'any 1486. Desseguida complimentaren al rey, aprofitantse d'aquella oportunitat per tramètreli detallada descripció del decaïment y ruina a que havia vingut la Ciutat y tot Catalunya. Es una lletra interessantíssima, plena de detalls d'un pujat color local, que, no podent esser açí extractada, per imposarse, en tal cas, la reproducció d'apartats sencers, hàvem de recomenar la seva total lectura ⁽²⁾.

La Ciutat havia tramés a la Cort del Rey En Ramón Marquet y En Francesch Vallseca, a fi de gestionar de nou aquest negoci de l'Inquisició. Ab llur anada a dita Cort, molts dels conversos, que tenien motius per temer els procediments dels inquisidors, se tranquilisaren, creguts de recabarse lo que ab tanta instancia tothom sollicitava. El resultat negatiu d'aquesta embaixada be el mostrà el Monarca, al escriure als Concellers, reclamant d'ells no s'oposessin a l'instalació dels Inquisidors (12 desembre 1485). La qual lletra se creuà en son camí ab altra dels Concellers, simultàniament escrita als seus Embaixadors, encomenantelshi no moure's de la Cort, fins obtenir favorable resolució a les gestions que els hi havien encomenat (13 desembre 1485).

Y més avant, escrigueren a Ferran II, pregantlo escoltés als Embaixadors (30 desembre 1485). Aquests reberen una llarga instructa, on se resumien totes les actuacions fins llavors practicades, censurantlos de passada per la benevolença mostrada en la forma de tractar els fets de l'Inquisició (30 desembre 1485).

Durant les mateixes jornades, l'autoritat eclesiàstica de Barcelona reiterava als Concellers, més ó menys amagadament, la seva ajuda en el present debat ⁽³⁾.

A les darreries de l'any 1485, aquests fets ocasionaren tanta intranquil·litat, que moltes persones de posició abandonaven Barcelona, assenyaladament famílies de conversos.

El Rey escoltà els Embaixadors y seguí en la mateixa porfía, escusantse en que «no vol ligar les mans del Papa, e açó fa la sanctedat de aquélla». Escusa, que, en lloch de convencer y acallar les instancies dels Concellers, motivà contundents obgeccions (10 janer 1486). Manifestárenli com ells sols demanaven «observança de nostres libertats, les quals no han res que fer ab lo dit sant pare. Lo qual no ha acostumat trametre inquisidors ab algutzirs, tesorers, scrivans e ministres; mas acostuma son inquisidor, ab sufficient potestat, tre-

(1) Apèndix, document número IX.

(2) Apèndix, document número X.

(3) Apèndix, document número XI.

metre: e en qualseuol neccesitat que ocorre en lo exercici del offici, los officials ordinaris li presten auxili: aço no sols es de costum, mas encare es arreglat per dispositions canoniques. E axi, venint los inquisidors ab tals ministres, fonch declarat, per lo Ill. S. Infant loctinent general, esser contra libertats de aquesta patria solemnement jurades». Segueix el raonament explicant els punts de vista legals aduits en la Cort del Bisbe, que motivà la declaració de que, «los inquisidors no podien esser admesos a exercici algú de dit offici, per defecte de potestat». Y al final de sa llarga lletra pregaven als embaixadors «vos abstingau de scriure a algu, cosa que sia de la embaxada o negoci de aquella: com nosaltres lo sabrem, comunicarem lo quens semblerá per honor e be de la Ciutat: axi coue e es expedient per los dits respectes se fasse».

L'intranquil·tat aumentava a Barcelona, entre ·ls qui més o menys directament podien temer l'Inquisició y sos procediments, per lo que havien vist succeir en altres ciutats d'Espanya. Els fugitius cresqueren en tant nombre, que poques families de conversos hi romanien el 13 de janer de 1486, quan arribà a nostre port una galera del Comte de Trivento. Els pochos que hi quedaven s'aparellaren a embarcarshi, «mes encara, molts menestrals d'aquesta Ciutat: perque tant se strenyen, axi per causa de la comoció dels pagesos, com per temensa de la Inquisició, que ab gran dificultat se pot viure: tant ha cesada la negociacio e comerci entre les gents».

Al començar l'any 1486 els Concellers, conceptuant perduda la partida, procuren treuren alguna ventatja, girant l'essencia de la llur oposició y arbitrant la manera de transigir ab la ferma voluntat de Ferran II. Se plantejà la qüestió en els termes següents (13 janer 1486): que sigués inquisidor de Barcelona, el Prelat de la Diòcesis; que intervinguessin en les gestions de l'Inquisició dos delegats del Prelat; que se li assignessin per assessors dos dels principals juristes barcelonins; que l'Inquisició no usés de carcer especial; que constituïssin el tribunal encarregat de rebre testimonis contra heretges, els vicaris, l'inquisidor y sos assessors y dos canonges de la Seu de Barcelona; que els delats se poguessin defensar, donantlos transllat de la causa; que suprimissin les penitencies públiques pels qui confessessin llur erro; que en tot temps puguin abjurar y retornar a la fe catòlica, en el qual cas deixessin d'esser castigats en bens o en persones, segons sempre s'havia practicat en el Bisbat de Barcelona. A més se demanava que ·ls delats poguessin defensarse ab procuradors y advocat; que ·l torment s'apliqués després d'un concell saviament format escoltant els advocats dels delats; que intervinguessin en la condemna, els vicaris, l'inquisidor y sos assessors, dos canonges y cinch o sis dels principals juristes de Barcelona, donant audiència a l'advocat del condemnat; y que abans de la sentència, se comuniqués el procés a un conceller y a un diputat. Mitjançant aquestes garanties, creien els Concellers que tornarien molts dels fugitius, y ·s reposaria Barcelona.

L'inquisidor Mestre Franco volent començar a exercir son càrrech, el 18 de janer de 1486, adreçà als Concellers llarch requeriment. L'escrit començava lloant la perseverança del Rey d'Aragó en expelir totalment els moros del seu reialme, com també la que mostrava en acabar ab els judeissants; retreia son nomenament per inquirir en coses de la fe; se planyia de l'empatx que rebia dels representants de la Ciutat, sots color d'algunes constitucions de Catalunya, com també de l'ajuda donada als conversos en la llur evacuació de Barcelona; y acabava requerintlos no permetessin la fugida de tota aquesta gent (1).

Confirma, Mestre Franco, ab son requeriment, que no estaven exagerats els Concellers, al comunicarli al Rey, que Barcelona se buidava de ciutadans per temensa a l'Inquisició.

No produí efecte 'l requeriment de Mestre Franco: els fugitius seguiren anantsen com sempre, més o menys obertament salvaguardats de les autoritats locals. Per çò, responent a Mestre Franco, els Concellers (19 janer 1486), li manifestaven, que no tots els conversos eren heretges, ni que per esser conversos ja tenian d'esser heretges: que ells no acostumaven detenir ni empatxar als que van o venen de la Ciutat, y que no farien pas lo que ell els hi reclamava (2). Resposta altament enèrgica y clara, segurament massa clara, puix li proporcionaria a Mestre Franco y a son superior Frà Torquemada, altre argument a esgrimir davant el Rey Catòlich, en demostració de la parcialitat dels Concellers. Constitueix aquesta resposta, important document històrich, que comprova una vegada més la actitud de transigencia en que s'colocà nostre Ciutat, en la present persecució dels judeissants.

Durant el mes de janer, arrivà nova a Barcelona de que 'ls Reis Catòlics «haurien fets immunes y quitis de la dita Inquisició, Burgos e Valladolid per esser bons Xptians». Era altre gestió que se 'ls aparellava a fer. Per çò encomenaren als seus embaixadors Marquet y Vallseca, gestionessin per Barcelona no esser de pitjor condició que aquelles dugues ciutats castellanes (26 janer 1486).

Les noves pervingudes de la Cort reial, feren confiar als Concellers que Ferran II acceptava 'ls principals caps del memorial de 13 de janer de 1486. Però com aquestes noves se rebien de segona mà, per via dels embaixadors, els Concellers se dolgueren de que 'l Rey no 'ls ho comunicés per escrit, facilitantlos aturar la gran emigració que encara continuava. La conseqüència llavors se tocà ab el resultat de la subasta dels emoluments de la Ciutat. Declaraven els Concellers, que, en «les imposicions que havem venudes»... «se ha disminuït la terça part dels preus del any passat». (9 febrer 1486.)

La finalitat de les presents negociacions entre 'ls embaixadors de la Ciutat y Ferran II, era, obtenir deixar en suspens durant cinch anys les innovacions inquisitorials.

(1) Apèndix, document número XII.

(2) Apèndix, document número XIII.

La perspectiva d'una corrent conciliadora portà certa alegria als barcelonins. Per sa part, la Generalitat de Catalunya volgué cooperar a la favorable solució del conflicte, aprofitant les que semblaven bones disposicions de Ferran II y ordenant al seu embaixador prop d'aquest, En Santcliment, que ajudés als representants de la Ciutat (14 febrer 1486).

Poch tardaren a esvahirse tant belles esperances. L'intranquil·litat se reproduí y ab major força, quan Ferran II declarà als Concellers, que haventse fet informar sobre el memorial del 13 de janer de 1486, entenia no esser just lo que allí se li demanava; llicencià els embaixadors Marquet y Vallseca, y se manifestà resolt a implantar l'Inquisició en la forma castellana, segons sempre havia volgut (19 abril 1486).

Y al mes següent, arribà a Barcelona Stevengan, algutzir de la nova Inquisició, ab altres ministres del propri tribunal, y ab ordres terminants de Ferran II, per inquirir immediatament contra els conversos.

L'agitació creix en la Ciutat: el Concell municipal especial, nomenat pels afers de la Inquisició, s'assessorà ab homes de ciencia, sobre la conducta que haurien de seguir. Estant en dits parlaments, l'Escrivà del Concell pogué trobar una butlla papal del major interès en la present oportunitat. En ella, el Sant Pare conferia el coneixement de la causa d'apel·lació interposada per l'inquisidor Mestre Comes, a un tribunal format per tres canonges de la Seu barcelonina, l'ardiaca Mossen Lluís Des-Plà, Micer Ferrer Matheu de Gualbes y Mossen Guillem Lull. Llegit el document pontifici davant el predit Concell municipal especial (23 maig 1486) se tingué confiança en deturar encara l'implantament de l'Inquisició castellana (1).

Els Embaixadors retornaren de la Cort Reial, ab males impressions. Mes els Concellers novament instaren a Ferran II, lamentantse de l'estat de postració en que geia Barcelona, repetintli els perjudicis que anava rebent, y afermant, que no cessarien de *suplicar* al Monarca, fins obtenir d'ell la *gracia* que n'esperaven (30 maig 1486) (2).

L'eficacia de la butlla papal esgrimida en ocasió tant perentoria, se demostrà en els fets subsegüents. Altre llarga dilació sufrí l'implantament de la autoritat dels Inquisidors castellans. L'íntima unió en que estaven tots els elements de la Ciutat, així eclesiàstichs com seglars, donava motiu a que l'informació dels tres canonges barcelonins allunyés solucionar l'apel·lació de Mestre Comes. Molt pot una Ciutat, quan tothom es d'una sola opinió.

En aquest entremig se veu actuar a l'Inquisició barcelonina condemnant a un tal Galceran Martinez, sivillá, argenter (febrer de 1486) qui havia mort jueu. De dita condemna intenten treure partit les autoritats locals, co-

(1) Apèndix, document número XIV.

(2) Apèndix, document número XV.

municantla al Rey, en demostració de zel per les causes de la fe. Si bé aquesta mateixa condempna els portà a contendir ab el Regent Micer Bardaxí, per haver posat son *vidit* en un manament del l'Infant Llochtinent, encaminat a incautarse del diner que En Martinez tenia depositat en la taula de cambi de Barcelona. Y a la protesta dels Concellers, hi respongué Bardaxí, haverse decretat els manaments, «per execució de les deliberacions e conclusions fetes en lo consell o consells Reals sobre açò per lo dit Illmo S^{or} infant tenguts e conuocats: de les quals coses, en dit concell Real votades e determinades per lo dit Illmo Sor Infant com a loctinent del Rey nostre S^{or}, mas solament a la alteza sua o del Real consell la tal prouisió se esguarda en lo qual tota hora que será demanat, dirá son parer, segons deu e sa consciencia li dictará».

No deixa d'esser remarcable que, l'única condempna de l'Inquisició barcelonina en aquests anys, recaigués en un judeissant ja difunt y foraster quantants y tants n'hi havien de vius y de la terra.

Durant més d'un any, no sembla que Ferran II, ni els Concellers, s'ocupessin més de l'Inquisició, a judicar pels documents que tenim a la vista.

Cert fet extraordinari ocorregué en 5 de febrer de 1487. En la porta de la Seu barcelonina hi fou clavat un cartell, fent pública l'excomunió en que havia encorregut *lo Reverent Inquisidor del bisbat de Leyda*, pels procediments maledvols per ell practicats contra Micer Bardaxí; dels quals procediments aquest n'havia apelat a la Seu Apostòlica y el Papa se'n reservà l'exclusiu coneixement (1). L'edicte eclesiàstich, escrit en termes crus y vexatorials per al condemnat inquisidor, encoratjà els barcelonins. ¿Qui era aquest *Inquisidor del bisbat de Lleyda* del nom del qual se feia cuidadosa omisió en l'edicte y del càrrech del qual fins ara no tenim la menor indicació?

No ns es fàcil respondre a tant natural pregunta, com, indubtablement formularan els que s'interessin pel desenrotllo d'aquests interessants fets històrichs. ¿S'amagava, sots aquest titol, la personalitat de Mestre Franco? ¿Se tractaria d'altre nou y desconegut delegat de Frà Torquemada?

D'aquestes dugues solucions, nostre preferencia està per la primera.

A Roma se portava, tant en conjunt com en detall, la solució de la controversia entre Barcelona y Ferran II. La Seu Apostòlica no la resolgué precipitadament, sino ab plè coneixement de causa, y deguda audiència d'abdues parts litigants. No s'anà pas depressa a fallar.

Encara que la concordia se presentava dificultosa, se buscà arribar a una mútua transacció. Y fou de tal naturalesa, que a Barcelona li tocà la pitjor part. Per virtut de la sentència del Papa, se li retiraren els poders a Mestre Franco, reputantlos insuficients. D'acord Ferran II y la Seu Apostòlica se proveí de nous y suficients poders a altre delegat de Frà Torquemada. Y en tal

(1) Apèndix, document número XVI.

concepte es trameté ara a nostra Ciutat a Mestre Alfonso Spina, prior de Sant Domingo de Huete.

An aquesta nimia satisfacció donada a Barcelona, hi cal afegir encara, les no menys insignificants, d'esser taxativament revocada la butlla especial conferint a Mestre Comes son càrrech d'inquisidor del bisbat de Barcelona, del que ningú abans se'n havia cuidat, a nostre entendre, per la sola raó de desco-neixerse la seva existencia.

Ferran II quedava fermament situat. Podia ara trametre lliurament y a satisfacció seva, qualsevulla inquisidor castellà, delegat de l'Inquisidor general, ab seguici d'algutzirs y oficials propis y independents. A la Ciutat, finida la dilació de més d'un any, conseqüència del procediment processal tramitat a Roma, se li havien tancat totes les portes.

Com no calia sino acatar les ordres pontificies y reials, els Concellers, tractaren, dintre de la nova situació, d'obtenir alguna ventatja, menudejant preparatoris y conferencies, ab els representants de la Corona, a mida que s'acostava l'arribada de l'inquisidor Mestre Spina. Aquest feu una solempnial entrada, ab assistència de totes les autoritats locals, el 5 de juliol de 1487, mortificant als Concellers el fet de que entres l'algutzir «ab bastò o verga alçada», çò es, mostrant palesament sa autoritat.

Quan, nou dies després, els Concellers comunicaven al Rey haver rebut «ab tota reverencia e honor» l'Inquisidor, «exintli los principals homens de aquesta Ciutat e acompanyantlo al palau reyal de V. M.» no descuidaven de dirli, que, may a Barcelona, cap papa, ni autoritat eclesiàstica, ha pogut pendre a ningú ab oficial propi, freturant de l'auxili y cooperació dels oficials civils ordinaris: y que ells s'han aconsellat ab homes de ciencia, els quals els hi han dit, que suposant que l'Inquisidor pogués crear algutzir, *no té ni pot tenir exercici, per no tenir territori*. Emperò, no hi havien fet cap impediment, y sí tant sols ho manifestaren a l'Infant llochtinent y ara a S. M. *per nostre descàrrech e que hi provehesca en la forma que li paregue*. Suplicant a Ferran II manés als inquisidors no s'excedissin de llurs facultats (1).

Sense voler dir que aquesta lletra transpiri ja impotencia per part de la Ciutat, mostra haver abaixat llurs agalles nostres Concellers.

A l'endemà, diumenge 15 de juliol de 1487, fou portat al Concell ordinari de la Ciutat que s'aplegà molt dejorn, l'avís rebut pels Concellers, d'anar aquell dia a la Seu a prestar jurament a l'Inquisidor. Acordáren no prestarlo en la forma que pretenia l'Inquisidor, fins haver obtingut autorisació del Concell de Cent (2).

Per consegüent, no deixaren d'acudir a la Seu, on Mestre Spina «feu larch sermó tractant de les coses tocants la fé cristiana. E fou fet un cadeffal

(1) Apèndix, document número XVII.

(2) Apèndix, document número XVIII.

entre lo altar e lo cor, entre dos pilás qui son devant lo portal qui ix vers lo palau reyal, en lo qual durant lo dit sermó stigueran los officials e advocats e altres ministres del dit Inquisidor. E devellat de la trona lo dit Inquisidor, vench en lo altar maior, e fou li aperellada cadira en la qual se assegué, stant devant lo Illustre Infant qui en lo dit altar assegut en sa cadira se trobá lo dit dia en lo dit altar. E lo dit Inquisidor tenint un missal ubert sobre sos jonolls, requerí lo canceller, e lo regent la cancellaria, lo vaguer de Barchinona, lo assessor del governador, qui allí 's trobaran, fessen cert jurament, lo qual los fou lexit, e axí juraren. E los honorables Consellers, aquell dia, no volguerán jurar sots la forma que los dits havian jurat, dient al dit Inquisidor li plagués prorogar: e axí los dits consellers presentaren una cedula en scrits, e no volguerán aquell dia fer dit jurament».

Després d'escrita l'anterior relació, el *Dietari del Concell Barceloní*, diu que 's tingué Concell de Cent. L'acord pres, fou elegir 16 persones, que ab el Trentenari y quants assessors els hi semblés consultar, vegessin la forma com s'ha de fer el jurament a l'Inquisidor, facultantlos per apelar a Roma y escriure al Rey, si aixís ho creguessin convenient.

A l'endemà, 16 de juliol de 1487, se posà a coneixement d'aquesta Junta especial que 'ls Bisbes d'Urgell y de Gerona havian interposat llurs bons oficis pera arreglar aquesta controversia, llegintse també una nova fórmula de jurament. Mentrestant els dits Prelats, estigueren a conferenciar ab Mestre Spina, compareixent personalment al Concell, per donar la resposta d'aquest. L'Inquisidor acceptà que discutissin y concordessin la fórmula del jurament els advocats de la Ciutat ab els de la Inquisició.

El dimars 17 de juliol de 1487, la fórmula del jurament acordada pels advocats de la Ciutat fou sotsmesa a una junta magna de canonistes y homes de ciencia, la qual trobantla bona y conforme als cànons, siguié, a l'endemà, acceptada pel Concell especial de la Ciutat y també per l'Inquisidor.

El dijous 19 de juliol de 1487, s'acordà que 'l jurament concordat en la predita junta magna 'l prestarien a l'Inquisidor, no sols els Concellers, si que també els Diputats (1). Salvada la dificultat, Frà Spina adreçà aquell mateix dia 19 una lletra requisitoria als Concellers, on, exposada l'inobediencia d'aquets al primer jurament que 'ls hi exigí, els citava a compareixer a l'endemà a la Seu pera prendre'l jurament que allí 's continuava. Y era dita fórmula, paraula per paraula, la mateixa que havia aprovat la Ciutat.

Naturalment que 'l 20 de juliol ja no hi hagué dissidencia y en la Catedral tot marxà ab aparent harmonia.

Emperò no fou de durada aquesta pau, promoventse altres controversies, a mida que 'l tribunal de la fe avançava en ses funcions. Tot seguit ho manifes-

(1) Apèndix, documents números XVIII y XIX.

tares els Concellers al Rey en data de 27 de juliol de 1487, y més avant hagueren de tractarne seriosament en el Concell de Cent, que a dit obgecte s'aplegà el 30 d'agost de 1487. Allí s donà compte dels desafurs comesos pels Inquisidors:

«Narrant e recitant les crides per part dels dits inquisidors, per la dita Ciutat, ab trompes en manera no acostumada fetes e publicades, imposant penes e censures ecclesiastiques e peccuniaries, ab confiscacions de bens, e altres penes arbitraries, que sol a la regia M.^a e a sos oficials se pertanyen. E mes, los oficials e ministres de dits inquisidors, anant per los camins fora la dita Ciutat, prenen axí conuersos com altres persones, prenent esser culpables o suspectes en lo crim de heretgia e matentles en les presons en lo palau reyal per ells fetes, ço que per diverses privilegis e leys es prohibit. Aximateix han fets manaments als argenters, que lo argent per ells comprat al enquant publich, qui sia stat de conuersos, fos a dits inquisidors liurat, com aquell, per la dita causa e crim, los pertanyia. En lesió e gran preiudici dels privilegis e libertats de la dita Ciutat. Maiorment no esser declarats per heretges ne feta confiscació dels bens lurs. Mes auant han amonestat sots dites penes e sensures, los notaris de Barchinona que façen ostenció a ells dels contractes en que han entreuengut o tenen en lurs manuals o libres tocants conuersos, fugitius e sospitosos de la sancta fe catholica. Ço que es contra leys, pratiques, custums e libertats de la dita Ciutat, e de la dita art de la notaria en moltes maneres.» (1)

Per seguir mostrand com se portaven els Inquisidors ab Barcelona passarem a un altre fet de caràcter comercial, que apar consignat alguns mesos més tard.

El 24 de novembre de 1487, els inquisidors de la ciutat y bisbat de Barcelona, Mestre Alfonso Spina y Frà Sanxo Marin, manaren al tauler major de la taula de cambi de Barcelona Mossen Francí Guerau de Vallseca, tingués per emparats o seqüestrats «totes e sengles quantitats de pecunies, or, argent, pedres precioses, yohes» pertanyents «a la dona muller de mestre Badós quondam metge e a les filles de aquella, los noms de les quals volem hauer açi per expressos. Hoc aximateix en Joan villeda mercader de la present ciutat de Barchinona couessos denunciats e processats de crim de heretgia» (2).

Respongué en Vallseca «yo S^{or} tinch la taula per los honorables Consellers de Barchinona com a simple ministre e que no creu que en dita taula haie bens dels dits conuesos; e com ho hagues, ço que no creu, la taula no acostuma de tenir emparas per lo privilegi que te de la M^a del S. R. emperó que ell ho comunicarà ab los dits senyors de consellers e ab llur resposta los ferà resposta.»

Y encara ans d'acabar aquell any 1487, privaren als conversos y inculpats

(1) *Delliberacions del Concell*, 1486-1487.

(2) *Notularum anni* 1483-1485, foli 167.

d'heretgia, de poderse escapar per la tangent, arribant al extrem d'anular l'Inquisició, d'acord ab el Monarca, documents pontificis.

Alguns barcelonins temerosos de l'Inquisició, s'havien fet donar de Roma certes butlles papals d'exempció. Es natural, que exhibint dits documents, se perturbaria l'acció dels Inquisidors.

Com l'exhibició d'aquestes butlles contrariés a Frà Spina, Ferran II hi intervingué, manant al Veguer de Barcelona, s'en apoderés y les hi trametés tot seguit «que es cosa en que molt vá al servey nostre»⁽¹⁾.

Aital fet prova una vegada més, com totes les vies eren tancades als conversos, previament assenyalats com a judeissants. Tots ells, en una o altre forma, havien de passar per la nova Inquisició. A gran postració vingué Barcelona en el transcurs de l'any 1487: n'existeix eloqüent pintura en una lletra dels Concellers de 18 d'agost del dit any, segons tenim donat compte en altre lloch⁽²⁾.

Res logrà emperò deturar la marxa de dita Inquisició. Una vegada introduïda se desenrotllà en Barcelona al ensemps que en les demés poblacions. Certament que podriem aquí continuar relacions de conflictes y controvèrsies promoguts en anys subsegüents per l'Inquisició y que feu mantenir-la impopular com en els primers temps del seu implantament. Mes això ens allunyaria massa de nostre tesis. Prou es l'allargament de la ressenya fins a la fi del any 1487, memorable en la historia de la ciutat de Barcelona, per haver tingut de capitular, quasi be en absolut, davant de la fermesa de caràcter del Monarca, en implantar en nostra Ciutat l'Inquisició castellana.

APÈNDIX DE DOCUMENTS

I

1446 — Els Concellers de Barcelona solliciten de Roma vulgui crear inquisidor especial per al Principat de Catalunya y que ho sigui Mestre Joan Urgellés. (*Letres Closes* 1445-1447, f. 21, A. M. B.)

Sanctissimo ac beatissimo in Xpto. patri et domino nostro domino Eugenio divina providencia sacro sancte Romane et Vniuersalis Ecclesie summo pontifici.

Sanctissime ac beatissimi in Xpto. pater et domini: apud vestram denunciam intercedentes vestre B. antedictus humiliter supplicare per illis precipue quibus in domo domini xpticole fructus ad salutem anime deo proprio consequetur huic est pater beatissime quam temporibus retrolapsis per Sedem apostolicam fuit misericorditer indultus quod inquisitor heretice prauitatis in Regnis Aragonis Valencie Maioricarum et in Comitatu Rossilionis specialiter habeatur et in hac vobis deuotissima Ciuitate in toto principatu Cathalonie ipsum officium in hiis que sunt fidei per vicarium ipsius inquisitoris exerceatur nunch per unum nunch per alium

(1) Apèndix, document número XX.

(2) *Evolució històrica dels juheus y juheissants barcelonins.*

qui quodocumque non sunt in hac patria geniti ex quo fuerunt multa inconuenienciam et scandala subsequata per tanto beatitudini vestre humiliter et gracibus peruolutis supplicius, supplicamus, quatenus contemplacione nostri et huiusmodi Ciuitate dignemini de solita vestra clemencia et speciali gracia concedere, quod a modo inquisitor qui preherit et obtinebit ipsum officium inquisitionis in dictis Regnis et principatu Cathalonie sit genitus in ipso principatu et de ordine fratrum predicatorum, amoto quocumque alio ipsum officium eciam auctoritate Apostolica obtinente sit quod in Monasterio fratrum predicatorum ipsius Ciuitatis magister Johannis vrgellesii in sacra pagina professor probitate maturus religione datus prudencia solidus et in orthodoxe fidei fulcumento quam plurimum institutus. Qua propter iterato genibus flexis S. V. humiliter supplicamus ac per dono petimus et munere speciali, quatenus consideratis omnibus supradictis post dictam amecionem de quocumque alio quacunque auctoritate eciam apostolica, ipsum officium obtinente dignetur eadem sanctitati V. de nouo instituere et creare in inquisitorem dicte heretice prauitatis in ipso Cathalonie principatu dictum magistrum Johannem vrgellesii quin audimus absque consciencie scrupulo apud vestram clemenciam de vita et bonis moribus comendare, quidquid nunch vicariatus ipsius inquisitionis laudabiliter administrat, ex comissione et institutione inquisitoris generalis Principatus Cathalonie et Regni Valencie qui est valentinus et nequid in vtrisque Regno et principatu personaliter intendere seu vaccare: et eciam dignetur eadem V. S. prouidere et statuere quod post cessum vel decessum ipsius magister Johannis vrgellesii generalis ipsis ordinis magister vel prouincialis fratrum predicatorum prouincie Aragonum, prouidere valent ipsi principatu Cathalonie oriundo et in sacra pagina vel alterius sciencia profunditate facundo probitate moribus et vite grauitate redimitto concedendo super premissis litteras apostolicas opportunas cum clausulis et non obstantiis et aliis omnibus necessariis et opportunis hoc enim Beatissime pater ad singularem graciam etc. Scripta Barchinone die quarta Januarii Anno a natiuitate domini M^oCCCC^oXXXVI^o.

S. V. humilimi et deuotissimi oratores qui cum manuum et pedus osculo beatorum in eiusdem S. graciam et benediccione humiliter se comendant — Consiliarii Ciuitatis Barchinone.

II

1459 — Ofici de la Seu Apostòlica nombrant Mestre Joan Comes inquisidor especial per la Ciutat y diòcesis de Barcelona. (*Notularum anni 1483 et aliorum* f. 243, A. M. B.)

Hoc est translatum fideliter sumptum a quadam patenti littera Reuerendissimi in Xpto. patris fratris Marcialis auri belli de Auinione sacre theologie professoris, ordinis predicatorum generalis magistri, sigillo sui officii sigillata, tenore sequentis. — In dei filio sibi carissimo fratri Johanni comes sacre pagine professori prouincie aragonum ordinis predicatorum, ffrater marcialis auri belli de Auinione prefate facultatis professor ac eiusdem ordinis, humilis magister et seruus Salutem et omnium virtutum per lenitudinem: vt pestis heretica radicitur extirpetur et fides Catholica forcius inualescat, talis debet in officio inquisitionis contra hereticos deputari persona cuius conuersacio exempla tribuat puritatis eiusquam labia erudita doctrinam fundant sapientie salutaris, que eciam igitur caritatis attensa humano timore postposito, parata sit per veritate ipsius fidei propriam vitam dare ad vestram itaquod personam quam religionis zelo, fidei cinseritate, et maturitate morum, ac litterarum sciencia multarumque aliorum virtutum donis altissimus insignuit dirigens. Intuitum mentis mee auctoritate apostolica in hac parte michi comissa, vos quem ad predictum inquisitionis officium sufficientem et ydoneum reputo ad instanciam et requisicionem Sere^{mi} Regis Aragonum in Ciuitate et diocesis Barchinone inquisitorem heretice prauitatis auctoritate predicta tenore presencium instituo ac eciam ordino cum omnibus iurisdictionibus priuilegiis graciis et aliis quibuscumque inquisitoribus predictis dare consuetis. Et vt clarius premissa patefiant auctoritate qua supradictam ciuitatem et diocesis sepero ac volo esse separatam a iurisdictione et potestate inquisitoris maioris Cathalonie, in qua siquidem Ciuitate vel diocesis, si aliquis in vicarium inquisitoris fuerit institutus illum tenore presencium absoluo et absolutum esse denuncio in oppositum facientibus non obstantibus quibuscumque. In quorum premissorum testimonium sigillum nostri officii duxi presentibus apponendi, Valet in domino et orare pro me. Datum in Avinione die Nona Aprilis Anno domini M.CCCCLVIII.

III

1461 — Butlla del papa Pius II, confirmant la separació de l'Inquisició de Barcelona y la creació d'inquisidor especial de la seva Diòcesis, feta en 1459 per Fra Marsal Auribell. (*Notularum anni 1483 et aliorum*, f. 244, A. M. B.)

Pius Episcopus seruus seruorum Dei. Dilectis filiis decano et Maiori ac Beate Marie de Mari Ecclesie Barchinone Archidiaconis Salutem et Apostolicam Benediccionem. Honestis supplicam votis libenter annuimus eaquem fauoribus prosequimur oportunis Dudum siquidem pro parte dilecti filii Johannis Comes Ordinis fratrum predicatorum et Theologie professoris, nobis exposite: Quod olim dilectus filius Marcialis Auribelli Magister generalis dicti ordinis, ad requisicionem carissimi in Xpto. filii nostri Johannis Regis aragonum illustris, ipsum Johannem in ciuitate et diocesis Barchinone, vigore certe facultatis ab apostolica Sede sibi concesse, tenore suarum literarum, inquisitorem heretice prauitatis instituerat et etiam ordinauerat, cum omnibus iurisdictionibus, priuilegiis, graciis et aliis quibuscunque, inquisitoribus eiusdem heretice prauitatis dari consuetis; necnon Ciuitatem et Diocesis predictas, a iurisdictione et potestate inquisitoris maioris Cathalonie separauerat, et separatas esse voluerat in quaquidem ciuitate et diocesis si aliquis in vicarium preffati inquisitoris Cathalonie fuisset institutus, illum earundem suarum literarum tenorem ab onere huiusmodi, absoluerat et absolutum fore denunciauerat, prout in ipsius generalis litteris predictis dicebatur plenius contineri: ac nobis, pro parte eiusdem Johannis humiliter supplicato, vt deputacioni et ordinacioni huiusmodi robur apostolice confirmacionis aducere et alias sibi super hiis oportune prouidere de benignitate apostolica dignaremur. Nos huiusmodi supplicacionibus inclinati, institucionem, ordinacionem et deputacionem huiusmodi literasque dicti generalis et omnia et singula in eis contenta, rata et grata habentes auctoritate apostolica, confirmauimus, et nostri scripti patrocinio communiuimus, suplentes omnes et singulos defectus, si qui interuenissent in eisdem prout in nostris desuper confectis litteris plenius continetur. Cupientes igitur vt littere nostre predictae suum sorciantur effectum discrecioni vestre per apostolica scripta mandamus. Quatenos vos vel duo aut vnus vestrum si et postquam preffate littere vobis presentate fuerint per vos vel alium seu alios litteras nostras predictas ac omnia et singula in illis solemniter publicantes, eundem Johannem ad officium inquisicionis in Ciuitate et diocesis predicta, auctoritate nostra admittatis et vt moris est admitti eumquem eiusdem officii pacifica possessione gaudere faciatis non permittentes eum per aliquem seu aliquos contra earundem nostrarum literarum tenorem acque formam molestari inquietari seu quomodolibet perturbari. Non obstantibus omnibus quod in preffatis nostris litteris voluimus non obstare seu si aliquibus comuniter vel divisim a dicta sit Sede indultum quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mencionem Contraditores per censuram ecclesiasticam appellacione postposita comparescendo. Datum Roma apud sanctum Petrum Anno incarnationis dominice Millesimo Quadringentesimo Sexagesimo primo. Sexto idus Junii Pontificatus nostri Anno Tercio.

IV

1484 — Lletra del Rey manant honrar y reverenciar els Inquisidors castellans y llurs oficials. (*Notularum anni 1483 et aliorum*, f. 136, A. M. B.)

Por quanto nuestro muy Sancto padre informado que en nuestros Reynos hay muchas personas, que, olvidada la propria salut de sus almas, siguen actos judaycos e mafométicos e otros deuiantes de la fe para corregir y emendar los quales, de consentimiento e voluntat nuestra ha ordenado, que, en todos los dichos Reynos nuestros se faga inquisicion contra los, que como dicho es, han cometido el delicto de la heretica prauidad. Por tanto vos dezimos encargamos e mandamos so incorrimiento de la nuestra ira e indignacion e pena de Diez mil florines de oro e priuacion de vuestros officios si el contrario por vosotros o qualquiere de vosotros, será fecho, que a los inquisidores e otros oficiales e ministros de la inquisicion los onreis e reuerezcays a cada uno segund su grado stado e condicion e todas las veces e cada quando que vos requiriran e hauran mester cada vno para regir su officio e ministerio e para complir e poner por obra

todos los actos que se hauran de facer en la dicha inquisicion. Guardando vos de facer lo contrario en alguna manera ni consentir ni dar lugar que se faga por quanto la gracia nuestra vos es cara e la ira e indignacion e pena sobredicha no querreys encorrer. Datum en Tاراçona a VII dias del mes de Mayo del anyo Mil CCCCLXXXIII — Yo el Rey — Rex mandauit mihi Petro camanya P. — In diuersorum inquisicionis X, f. XIII.

V

1484 (9 y 12 Juliol) — Concells de Cent y de XXXII, celebrats, per oposarse als nous Inquisidors castellans. (*Delliberacions del Consell*, 1484-1485, f. 71, A. M. B.)

Divendres a VIII de Juliol del any MCCCCLXXXIII, dins la gran sala de la casa del Concell de la Ciutat de Barchinona, aiustats los honorables Concellers ensemps ab lo Concell de Cent jurats de aquella e cridat per Nanthoni strader corredor e crida publich de aquella, ab so de trompe e crida feta per los lochs acostumats de la dita Ciutat, lo die abans en la vesprada, e lo die present per lo mati, segons es acostumat. Aquí per lo honorable mossen Pere iohan de santcliment altre dels dits Consellers, en nom seu e dels altres Consellers companyons seus, foren proposats los tres fets en lo prop precedent concell de XXXII mencionats e següents.

Ço es, lo fet dels Inquisidors, ja en lo Concell de XXXII prop mencionat contengut, e per aquell al present concell de Cent remes en lo qual per ells, dits Consellers, foren notificades totes les coses del die que los dits Inquisidors foren en la present Ciutat arribats, fins en la present jornada. E com ells dits Consellers per dues vegades huien scrit e respost a la M^t del Senyor Rey, e supplicat se S^a que per los grans dans que an aquesta Ciutat e a la cosa publica de aquella se sperauen seguir e per los preiudicis fets als priuilegis de aquesta Ciutat, e a les Constitucions, libertats, Capitols de Cort e leys de la terra si dits Inquisidors exercien lur ofici, fos plasant a la sua S^a voler fer cessar dites nouitats: E que ja molts buydauen la Ciutat e sen portauen lurs bens per anar se poblar en altres parts: E moltes altres coses justes e rehonables eren en dites letres contengudes per induhir e donar entendre a la prefata M^t los contraris e dans que de dites inquisicions se sperauen seguir, de les quals encara no sen hauia cobrada resposta. E com fos cert que ells dits Concellers huien entes ab molta diligencia, differir e cessar que dits Inquisidors no començassen de exercir, maiorment ab tants oficials e ministres com menauen segons volien e se sforçauen, volent principiari ab sermons et alias ffins a present pero nols era stat tollerat, ans degudament empatxat. E mes auant dits Consellers reportauen al dit concell, los procehiments que huien fets per dita causa, comunicant ne ab lo Illmo S. locinent, lo qual hauia bona intenció e voluntat en dit negoci. E per ells tinguts concells ab molts homes de sciencia los quals huien per cert dits procehiments esser contra dites leys de la terra. E per semblant ne huien ells dits Consellers conferit ab los deputats, los quals se eren offerts promptissimos a la deffencio de aquelles, ab molta voluntat e amor. E no resmenys, eren stats los Consols de mar per comunicar de dites coses ab ells dits Concellers, manifestant lo gran torp e desuiament que grantment se sentia en la mercaderia en la lotge per dita causa. E que exequantse lo per que dits inquisidors eren vinguts, no calia sino tanchar la lotge, e molts altres dampnatges que sen sperauen. Aximateix dits Consellers manifestaren en dit consell, com ells hauerne per semblant comunicat ab lo clero de la present Ciutat, aquell e tots molt voluntariament eren contents ferhi aquells obstacles e contradiccions que possible los fos, per euitar dites inquisicions. Vltimadament huien dat orde ells, dits Consellers, en veure e regonexer si la potestat dels dits Inquisidors bastaue en reuocar aquella la qual tenia lo Reuerent mestre Camos (*Comas*) inquisidor ordonat per nostre sanct pare en aquesta Ciutat. E es stat vist, que noy baste, com la del dit mestre comes sia amplissima e molt bestant. Totes les quals coses ells dits Consellers manifestauen al present consell, per lo qual ell a quis pertanyia, hi fos prouehit o per via de trameses de persona o persones si necessari fos, a nostre Rey e senyor, com en altre manera. Affi que dites leys fossen deffenchades e la cosa publica de tants dans e inconuenients com sen sperauen fos presentada, a lahor de nostre senyor deu e servey de la M^t del dit S. Rey.

Primerament, en lo fet dels Inquisidors, Considerant lo dit Concell si dites inquisicions en aquesta dita Ciutat, maiorment en la manera e modo dels oficials e ministres ab los quals dits

inquisidors son venguts per exequitar lur exercici, se fahien es executauen, Quant deseruey per dita causa ne resultaria a la Reyal M^{at} de nostre Rey e Senyor, E quant seria preiudicial als priuilegis, libertats, constitucions, Capitols de Corts, e leys de la terra, E encara quant torp e disminució ne pendria la mercaderia e negociació de aquella E finalment quants dampnatges a la dita Ciutat e re publica de aquella ne peruendrien Per tots los dits e altres sguarts e respectes lo dit Concell, lohant los actes e procehiments fins aci ab molta diligencia e grans treballs per los dits Consellers en dit negoci fets e sostenguts, ffeu delliberació e conclusió, que la prouisió fahedora per aquesta Ciutat en totes les dites coses e dependents e emergents de aquelles, axi en trametre persona o persones a la prefata M^{at} del dit S. Rey o a altres, com en altre manera sia comes, segons lo dit concell de fet comet e remet als honorables Consellers e concell ordinari de XXXII qui ara es e per temps será, e a XII persones per lo present concell elegidores, ço es, tres de quiscun stament, ab tanta potestat e facultat sens emperó imposició de dret algú. E que tot ço que per dits Consellers e concell seria ordonat, fet e exequtat en dit negoci, valega tant, e haie tanta efficacia e valor, com si lo dit Concell de cent jurats haigués feta dita ordinació, prouisió e exequció.

E son les dites XII persones eletes per lo dit consell sobre les dites coses, les següents, ço es, per los honorables

CIUTEDANS

Galcerán carbó
Ramon marquet
Pere de conomines

MERCADERS

Berthomeu quintana
Guillem dez lor
Gaspar anglesí

ARTISTES

Galceran balaguer, notari
Jacme florença, specier
Bernat casanoues, barber

MANESTRALS

Bernat pelagri, argenter
Johan ros, speser
Matheu jouells, texidor de lí.

Dilluns a XII de Juliol del any MCCCCLXXXIII. Dins lo verger de la casa del consell de la Ciutat. Aiustats los honorables Consellers ensemps ab la mes part del concell ordinari de XXXII e XII per lo Concell de Cent jurats eleta, sobre los fets dels comissaris, e obres de les fonts e muralla de mar o la mes part de aquells. Aquí per lo honorable mossen Pere iohan de santcliment, altre dels dits Consellers, en nom seu e de sos companyons foren proposades les coses següents:

Ço es, Com lo Consell de Cent jurats prop celebrat e continuat, hauia donada facultat ample e ben gran a ells Consellers e concell, de veure, pensar e prouehir en tot lo que fos espedient en lo negoci dels comissaris en aquesta Ciutat tramesos, segons en dit concell largament era contengut. E per ço ells dits Consellers, per veure que era principiador e fahedor. E donauen ells en parer, que, attes que lo nombre de dits Consellers era gran e dificultós en aiustar tantes persones. E aximateix perque de aquest fet se hauia a comunicar axi ab lo Ill^m S. loctinent com encara ab lo clero e ab deputats e altres, que, si al dit concell paria, fossen eletes algunes persones, poques en nombre, ab les quals facilment poguessen veure, pensar e apuntar sobre dit negoci lo que seria de fer. E per semblant de les obres de les fonts e de la dita muralla, de les quals per semblant los era donade potestat.

E proposats los dits fets, axi dels dits Inquisidors, com de dites obres, lo dit consell feu la conclusió següent:

Ço es: attes que lo nombre del present concell es gran e nos podia axi comodament aiustar com es mester, per dits negocis, lo dit concell delliberá e conclós, que sien eletes XX persones, los XII de les quals seruesquen per lo fet dels dits Inquisidors, ço es, dos del concell ordinari e vna de la XII^a e VIII persones qui servesquen per lo fet de les dites obres, ço es, vna del dit concell ordinari e altre de la dita XII de quiscun stament qui ensemps ab los dits Consellers haïen carrech de veure, manejar, comunicar, e apuntar ab totes aquelles persones que per dits negocis seran necessaris e ben vist los será. E apres, que de tot lo que hauran apuntat, ne facen relació al present concell. E son les següents

DELS XXXII

CIUTEDANS

Ffrancesch de vallsecha
Pere lull

ARTISTES

Berthomeu costa, notari
Valentí gueralda, barber

MERCADERS

Ffrancesch alegra
Nicholau brat

MANESTRALS

Johan pereller, fuster
Anthoni puig, sperter

DELS XII

CIUTEDANS

Galcerán carbó.

ARTISTES

Jacme florença, specier

MERCADERS

Berthomeu quintana

MANESTRALS

Matheu jouells, texidor de lí

VI

1484 (14 Agost) — Apelació de l'inquisidor de la Diòcesis de Barcelona Mestre Comes, contra l'intromissió dels delegats de l'inquisidor general Fra Tomás de Torquemada. (*Notularum anni 1483 et aliorum*, f. 70 y 71, A. M. B.)

In dei nomine: nouerint vniuersi Quod Anno A nativitate domini Millesimo Quadringentesimo octuagesimo Quarto die vero Sabbati quarta decima mensis Augusti intitulata presente et ad hec vocato Gabrielle Bells scriptore jurato sub me Johanne fauer not. Barchinone infrascripto et testibus etiam infrascriptis: Venerabilis et religiosus frater Johannes comes sacre Theologie professor, ordinis predicatorum inquisitor heretice prauitatis in ciuitate et diocesis Barchinone, constitutis personaliter coram Magnificis et circumspectis viris dominis Anthonio agullana, Guillelmo lull, Petro leopart, vicariis in spiritualibus et temporalibus R^{di} domini Barchinonensis Episcopi, in remotis agentis et Ludouico seruent Canonicis Ecclesie Barchinone personaliter et separatim in eorum domibus inuentis, obtulit et presentauit eisdem et cuilibet eorum, quandam papiri, cedulam appellacionem et alia in se continentem, huiusmodi tenoris:

Jure vtroque disponente nemo posesione officii seu beneficii quod posidet sine causa justa et maxime in cognitionaliter non auditus nec scitatus priuandus est, nec eiam in sua posesione turbandus seu quouis modo molestando. Cum igitur frater Johannes comes sacre theologie professor ordinis predicatorum monasterii beate Catherine Ciuitatis barchinone dudum per santissimum dominum nostrum papam Et cum eius apostolicis literis more curie romane inpendenti bullata, creatus fuerit inquisitor heretice prauitatis in Ciuitatis et diocesis barchinone. Quas Ciuitatis et diocesis idum Santissimus dominus noster papa cum eisdem literis segregauit et segregatas et separatas esse voluit ab hoficio generalis inquisitoris principatus Catalonie, decreueritque in dictis Ciuitatis et diocesi vnum fore inquisitorem generali inquisitori minime subjectum et disposuerit nichilonimus ipsum fratrem Johannem comes inquisitorem deputatum in dictis Ciuitatis et diocesis a nemine in dicto officio molestandum eiam per literas apostolicas, non facientes de indulto ac prouisione predicta, debitam et de verbo ad verbum mencionem. Mirandum est igitur de litera reuerendi patris magistri Johannis Carles prouincialis predicti sacri ordinis predicatorum in Aragonia constituti, eidem fratri Johanni comes, directe per quam ipsum Johannem apostolicam ut dicitur auctoritate ab inquisicionis officio predicto quantum in eo fuit absoluere destituere et deponere visus est Eidemque Johanni inquisitori, sub certis cominacionibus inhibere, Quatenus de dicto officio nullatenus se intromitat. Quequidem litera et mandatus in ea contenta nulla sunt nulliusque momenti Cum quare non constat de aliqua potestate aut facultate dicti prouincialis cuius auctoritate seu vigore predicta se facere confitetur. Et prius aserens

se facultatem habere de illa facere debet fidem. Cum quare vbi constaret de potestate destituenti et amouendi prout non costat nec costare potest illud haberet locum in prouisis per ipsum prouincialem non in prouisis per sedem apostolicam nam indecens eset et incongruum vt minor destitueret aut amoueret prouisum per superiorem et maxime sine causa et incogniciona-liter. Et si predicta non obstaretur prout obstant quia super simili reuocacione et absolucione facta de persona dicti magistri Johannes comes a dicto inquisicionis officio per predecesorem ipsius prouincialis, lis mota fuit inter predictum prouincialem predecesorem ipsius moderni prouincialis, coram iudicibus a sede apostolica super hoc specialiter destinatus Que lis adhuc pendet indecisa, non licuit neque licet ipsi moderni prouinciali super iudicium dicte lite pendencie aliquid innouare seu atemptare maxime cum eidem magistro Johanni carles prouinciali per sub executorem a iudicibus per sedem apostolicam in fauorem literarum eiusdem magistro Johanni comes inquisitori concesarum inhibitum fuit et mandatum sub penis et censuris in apostolico procesu contentis, ne in prejudicium ipsius magistri Johannis comes dictum officium inquisitoris possidentem aliquid atemptaret seu ipsum aliquatenus molestaret Et faciendo contrarium non est dubium in dictas sentencias et censuras incurrisse. Et licet ex predictis clare et manifeste apareat de nullitate literarum dicti prouincialis, et omnium contentorum in illis verumtamen ad huberiorem cautelam si et quatenus opus sit non aprobando nec ratificando predicta quod nulla sunt dictus magister Johannis comes inquisitor sciens se a predicto prouinciali et eius procedimentis et omnibus contentis in dictis literis agrauatum opresum molestatum injuriatum et in sua posesione pacifica contra omnia iura non citatum et sine causa cognicione perturbatum in his scriptam ab eodem prouinciali et literis suis predictis in omnibus in eis contentis et eciam a dictis vexacionibus perturbacionibus et molestiis, nom solum per ipsum prouincialem sed R. fratrem magistrum Johannem francho vt pretensum locumtenentis generalis inquisitoris ysanie et regni aragonis super dicto officio sibi illatis et aliis cominatis et cominandis, in his scriptis prouocat et apellat ad Santissimum dominum nostrum papam et sanctam apostolicam sedem, ponens se sub proteccionem et defensione illius, petens sepe, sepius et instanter vno contextu et vicibus geminatis reuerenciales apostolos sibi concedi et tradi siquis sit qui illos tradere possit: illioquin a vobis honorabilis dominis Guillelmo lull bacallario formato, Anthonio agullana decretorum doctore, Petro leopart vicariis in spiritualibus et temporalibus generalibus Reuerendi domini barchinonense Episcopi et Ludouico ciruent canonicis dicte ecclesie barchinone tanquam personis publicis et autenticis, petit et postulat testimoniales literas et apostolos sibi concedi et tradi: protestans quod non stat nec stabit per ipsum magistrum Johannem comes quia recipiat apostolos a dicto prouinciali quociens eius copiam habere poterit et facultatem huiusmodi apellacionem sibi presentandi: requirens de predictis sibi confici vnum et plura instrumentum per vos notarium.

Quaquidem papiri apellacionis cedula oblata et presentata ilico preffatus religiosus frater Johannes comes petiit ab eisdem et a qualibet ipsorum, tanquam autenticis et notabilibus personis apostolos testimoniales sibi dari et concedi. Protestando quod non stat nec stabit per ipsum quia dictos apostolos recipiat Sed per eosdem si et casu quo sibi tradere recusabant seu recusabat E dicti domini canonici et vicarii habita dicta cedula per lecta et publicata quilibet ipsorum dixit Quod cum locus affuerit peribebit testimonium veritatis hanc responsionem per apostolis testimonialibus eidem domino Johanni comes dando et concedendo Et hec sicut facta et gesta dictus religiosus frater Johannes comes peiit et requisiiit per ordinem continuari et inde sibi ac eis quorum intersit, fieri et tradi vnum et plura publica instrumenta per me dictum et infrascriptum notarium. Que fuerunt acta Barchinone Sub anno die mense et locis predictis, presente dicto scriptore jurato et presentibus eciam, videlicet, quo ad presentationem factam dicto domino Anthonio agullana, Religiosus frater Johanne todori magistro in sacra pagina ordinis predicatorum et Petro johanne matoses presbitero beneficiato in Ecclesia beate Marie de pinu Barchinone: quo ad presentationem factam dicto domino Johanni lull dicto religioso fratre Johannem todori et Petro bernardino fontcuberta Barbitonsore habitatore Barchinone: quo ad presentationem factam dicto domino Petro leopart, Magnifico Benedicto leopart canonico Gerundensis et Jheronimo leopart in artibus studente habitatore Barchinone et quo ad presentationem factam dicto domino Ludouico seruent, Johanne blanc et Petro carettes, clericis habitatoribus Barchinone: Per testibus ad premissa vocatis specialiter et assumptis prout superius continetur.

VII

1484 (29 Novembre) — Protesta presentada pels Concellers de Barcelona al Regent la Reial Cancelleria, contra'l nomenament de l'inquisidor Mestre Franco, delegat de Torquemada. (*Notularum anni 1483 et aliorum*, f. 96, A. M. B.)

Com sia cosa certa, en los dias passats arribant en la present ciutat de barchinona los venerables mestre joan francho e mestre Guillem caselles quis dien inquisidors generals de la herética prauitat en lo principat de Cathalunya ensemps certs pretesos oficials e ministres ab alguasir e per aquells presentades certas letras closas al Illmo S. Infant loctinent general de la M^t del S. Rey, de continent fonch feta contradicció, entre los altres, per part de la Ciutat de barcelona, e suplicat lo dit S. Infant no donás loch que los dits pretesos inquisidors fossen admesos deduynt molts e diuersos preiudicis per los quals se mostra la creació e exercici de dits inquisidors esser contra les constitucions, priuilegis e altres libertats del dit principat e ciutat.

Primo: les dites lettres de la M^t del S. R. son closes sens signatura de canceller, vicecanceller, regent cancellaria, e axi son contra la constitució del rey en Martí actes que concerneixen en seruey de la dita Ciutat e daltres en juy deducible, en virtut de la qual constitució tals lettres son nulles ipso facto e es prohibit per aquella a tots los oficials reals optemperar aquellas.

Item, que no son spetxades del prothonotari, segons que disposa la dita constitució del rey en martí.

Item, la dita creació e exercici dels dits asserts inquisidors e oficials, com sian oficials nous e no acostumats es contra la constitució de la reyna maria, disposant que novells oficials nos poden posar en loch hon no es acostumat.

Item mes auant per la constitució de la dita reyna dona maria, es prohibit en deguna ciutat, vila o loch de catalunya no puxen vsar sino dos alguazis del Sor Rey o son loctinent e hun alguacir del primogenit e que sien nadius e naturals de catalunya e per la nova constitució, en la darrera cort de barcelona per lo S. R. celebrada, es necessari sian domiciliats en catalunya e los oficials e ministres dels dits pretesos inquisidors no sien nats ni domiciliats en lo dit principat, e axi clarament se mostra los dits asserts inquisidos ab los dits oficials esser comissaris e per conseguint no deure esser admesos obstant la constitució de la reyna maria començant per tolre vexacions.

Item mes, que priuilegis de la dita ciutat e primo que lo priuilegi del rey en pere terç disposant que, en lo principat de catalunya no puxa hauer altres oficials sino lo Senyor Rey primogenit e loctinent general e oficials ordinaris e no altres.

Item mes, per lo Rey en jaume es estat atorgat a la dita ciutat, que, inquisicions criminals no puxen esser fetes en la dita ciutat, sino ab juristes domiciliats en barcelona e ab prohoms.

Item mes, es atorgat en priuilegi a la dita ciutat per lo Rey en Johan, que, tots processos o enquestas criminals de qualseuol crim, hagen esser fetes per jutges e inquisidos qui sien domiciliats en barcelona. E per la obseruança de las dites constitucions, priuilegis, e libertats e per lo notori preiudici de aquellas per lo Illmo S. Infant, ab gran e ample consell, hoyt los dits mestre francho e mestre caselles, es stat conclos e determenat per sa S^{ia}, que, la creació e exercici dels dits inquisidors, es contra les dites constitucions, priuilegis e libertats del dit principat e ciutat, vs, practica e obseruança de aquelles, lo qual interés tant vniuersal e preiudicial es encare la dita pretesa comissió dels dits inquisidos pretesos, molt preiudicial a la dita ciutat, com sia contra prouissions e bulles apostolicas a suplicació del S. rey don johan de gloriosa memoria, en fauor, vtilitat e prerogativa de aquesta ciutat impetrades e atorgades ab los quals es disposat que lofici de la inquisició de la heretica prauitat, de la ciutat e bisbat de barcelona, sia distinct e separat de la inquisició general del principat de catalunya; e axi es stat praticat, vsitat e obseruat: que la dita ciutat e bisbat, a tengut son inquisidor seperat. En virtut de les quals bulles e prouissions apostolicas es estat, aquests dies passats, declarat e determenat per los vicaris generals del R^{mo} S. bisbe de barcelona apellat, hoyt e migançant proces judicial lo dit mestre francho en hun ample concell, que, los dits pretesos inquisidors no poden procehir en

virtut de lur pretesa comissió, com aquella que no derogant a les dites prouisions e bulles apostoliques en fauor de la dita ciutat atorgades, e de aquestas cosas penyant hun plet per apellació en cort de roma contra los dits pretesos inquisidos.

Per tant lo sindich de la ciutat de barcelona en nom e per part de aquella, notificant totes les dites coses, a vos magnífich misser anthoni de bardaxí doctor e regent la Cancellaria del S. Rey vos requer en virtut del sacrament e homenatge per vos prestat en lo introyt de vostre ofici, segons disposa la constitució del rey en martí, hi encare en virtut del capitol de la nostra constitució de la obseruança de tenir e seruar los vsatges de barcelona, constitucions de catalunya e priuilegis de la dita Ciutat, practica e obseruanças de aquells, en quant hagen esguart a vostre ofici, no doneu loch, ne obtempereu, ne executeu qualseuol prouisions o letres reyalys disposants que los dits pretesos inquisidors poguessen exercir llurs pretesos officis e pretessa jurisdicció, ne en fauor de aquells e de llurs pretesos ministres, signeu, prouehiau, voteu, ne conlogau en la audiencia, consells reyalys, o alias, cosa alguna, com tot seria contra les dites constitucions, priuilegis, costums e libertats desus dites, segons es stat clos e determenat, com dit es, en lo dit consell real: altrament, si lo contrari era per vos fet, so que nons creu, ab honor promesa, lo dit sindich, en nom e per part de la dita Ciutat, ab la present, protesta contra vos de la infracció del sacrament e homatge e infracció de las dites constitucions, priuilegis e altres libertats, e de las penas contra los infringints aquellas, per les constitucions e altres leys de la terra, statuydes e ordonades: e mes auant, de la infracció de la constitució noua e penes en aquella contengudes e expressades, etc., requerint a vos notari etc.

Die lune XXVIII Nouembris Anno a natiuitate domini M^oCCCCLXXXIII^o in presencia francisci vitalis notarius et in hiis jurati sub me Johanne fauer notarius et scriba honorabilis Consilii Ciuitatis Barchinona. Et in presencia eciam Nicholai soler alias cathalá sartoris ciues barchinone et Saluatoris baquer barbitonsoris ciuis Illerde etc. discretus Raphael ceruera notarius et subsindicus ciuitatis Barchinone predictę constitutus personaliter coram Magistro Anthonio de bardaxí legum doctor et regente cancellaria dictus Regis personaliter inuento intus domum in quadam camera hospicii honorabilis domini... torres vicensis canonici situati satis prope plateam nuncupatam de la Cocorella vbi dictus magnificus regens hospitabatur dicto nomine presentauit et eidem magnifico Anthonio de bardaxí per me dictum iuratem predictum, tradita fuit copia de eadem cum jam parata fuisset et illi tradita eam legere fecit discreto Anthonio rocha Serenisimi domini Regis scriba. Qui dictus dominus Regens per responsione dixit quod offerebat se presto et paratum facere quod iustum fuerit et quod non claudatur instrumentum sine responsione etc.

VIII

1485 (19 Novembre) — Requeriment dels Concellers a Micer Bardaxí y resposta d'aquest, per haver posat *vidit* a la lletra reial del 7 de Maig de 1484, que li presentaren els Inquisidors. (*Notularum anni* 1483-1485, f. 137, A. M. B.)

Nouerint vniuersi. Quod die Sabbati XVIII mensis nouembris anno a nat. domini M^oCCCC^oLXXX^o quinto etc.

En presencia de vos magnífich micer Anthoni de Bardaxí doctor en cascun dret Regent la cancellaria de la M^t del Sor Rey constituhit personalment en Raphel seruera notari e Sotsindich de la Ciutat de barchinona en nom e per part de la dita Ciutat e dels Consellers de aquella: E diu e proposa que a noticia dels dits Consellers e sua es peruengut que per vos seria stada signada a instancia de mestre francho e mestre caselles frares del orde de prehicadors, pretenent se inquisidors de la heretical prauitat per nostre sant pare, segons pretenen, deputats, dreçada a vniuerses e sengles oficials manant los que presten fauor, consell, e ajuda e assistesquen als dits pretesos inquisidors. Lo que en vostra honor parlant, es contra constitucions e priuilegis vsos e costums de la dita Ciutat per quant los dits mestre francho e mestre caselles, no son ne poden esser inquisidors, maiorment en lo modo e forma que son tremesos, per les causes e rahons ja altres voltes dites e allegades, e per les deliberacions e declaracions sobre aço contra ells axi en lo Reyal Concell del Il^{mo} Sor Infant en que vos haeu entreuengut e sou stat present fetes, com enchara per la prouincia del clero del principat de Cathalunya e derrerament ab sentencia donada per los vicaris e official del Reuerent bisbe de barcelona, per les quals coses, a

maior e superabundant cautela fou interposada apellació al sanctísimo nostre sant pare dels dits pretesos inquisidors e aquella es stada introduhida en la Cort Romana, penjant la qual nos pot nes deu innouar cosa alguna: per les quals coses ab les presents ab aquell honor e reuerencia ques pertany, vos requer, que, vista la present, reuoqueu e haiau per reuocada la signatura per uos feta e la dita prouisió a mans vostres haiau e aquella no signeu. E si per ventura de aço dubtareu, ab la present vos requer, que segons forma de la obseruança, applegueu e conuoqueu la audiència, presidint en aquella lo mes antich doctor, e segons forma de la dita obseruança, presents les parts si esser hi volran, se veia e conegua si la dita vostra signatura es stada feta contra constitucions, priuilegis, vsos e custums. En altre manera, si les dites coses fer no volreu, lo que nos creu, ab aquell honor e reuerencia ques pertany, protesta contra vos e bens vostres de la infricció de la dita constitució e de les çensures e penes, priuacions e inhabilitacions en aquella contengudes, dans, dampnatges e iniuries e generalment de tots sos drets. Requerint que de la present vos placia manar quen sia feta carta publicha e liurada a la dita Ciutat.

E perque pendent les dites altercacions res nos deu innouar, vos requer que decontinent vos placia prouehir e manar que la dita prouisió sia emparada e sequestrada e a la part aduersa no liurada, fins que les dites coses, partibus auditis, sien vistes, conegudes, e declarades; alias protesta etc.

IHS

Responent e satisfent micer antoni de bardaxí Regent la cancelleria de la M^{tat} del Sor Rey a vna scriptura a ell presentada per lo assessor e sotssindich de la ciutat de barchinona començant: «En presencia de vos magnífich», Requesta e protest contenenent e a les coses en aquella contengudes, diu que cessa esser ver ell haja manada ni signada la letra pretesa en dita scriptura mencionada, a instancia del Reuerent mestre franco, ni de mestre caselles, ni de altri. Es veritat que lo Ill^e Sor Infant loctinent general del Sor Rey ha proueyda e manada certa letra ab inserta de vna letra de la prefata M^{tat} sobre la inquisició de la heretica prauitat en sos regnes e terres, per los inquisidors de aquella fahedora, a la qual letra lo dit Regent se refer, Datum en Barchinona a XV del present mes de Noembre del any vuytanta cinch: la qual ja signada per lo dit senyor infant loctinent, fonch al dit Regent portada pera fer *vidit* en aquella y lesta per ell e vista la dita letra li paregué esser justa, honesta e conforme a dret e a constitucions de Cathalunya y no obuiar a aquelles ni a vsatges de barchinona, capitals e actes de cort, ni a priuilegis libertats, vsos, e costums de la dita ciutat: car no sab ni ha vist disposició fins asi en contrari del que la dita letra conté, ni en aquella se fá menció ni nominació de mestre franco, ni de mestre caselles, ni de altres in specie, sino de inquisidors in genere, ni ha paregut ni par al dit Regent, que, posant *vidit* en la dita letra, haja feta violació a vsatges de barchinona, constitucions de catalunya, capitols e actes de cort, ne a libertats, priuilegis, vsos e costums de la dita ciutat, ni de altres, ni que sia lo *vidit* per ell posat contrari a les preteses deliberacions e pretesa sentència, e pretesa appellació, e introducció asserta de aquella en dita scriptura mencionades, signantment que cessa esser ver lo dit regent sia entreuengut o sia stat present en les dites preteses declaracions e deliberacions, car tunch temporis es cert e notori ell era en lo Regne de castella en seruey de la M^{at} del Sor Rey. E jatsie per les dits rahons e alias a ell no parega que lo dit *vidit* per ell posat en dita letra ja proueyda, manada e signada per lo Sor Infant, sia contra dits vsatges, constitucions de Cathalunya, actes de Cort, priuilegis, libertats, vsos e costums de la sglesia, ni de la dita Ciutat, ni de altres del dit principat, ni a ell sia stada feta fe de vsatges, constitucions, capitols e actes de cort, priuilegis, vsos e costums algunes que lo contrari dispouguen, ni a ell sia stada feta designatió en que e per que ell haja fet *vidit* en dita letra contra los dits vsatges, constitucions, capitols e actes de cort, priuilegis, libertats, vsos e costums de la dita Ciutat, ni ell fins açi veja causa justa perque dega reuocar o hauer per reuocat lo *vidit* que en dita letra ha posat. Emperó per major justificatió sua, diu, que si e hon se mostrás lo *vidit* per ell en dita letra posat, esser contra vsatges de barchinona, constitucions de cathalunya, capitols e actes de cort, priuilegis, libertats, vsos e costums de la sglesia ni de la dita Ciutat, ni de altres del principat, en tal cas, ara per llauors e llauors per ara, reuoque e ha per reuocat e per no fet e per no posat aquell en dita letra. E per quant ell dit Regent per les rahons dessus mencionades e alias te causa de duptar si tal reuocació se deu fer o no, inseguint la forma dada en la noua obseruança de la qual in specie es stat request, remet al R^{mo} canceller del Senyor Rey si present sera, o en absentia sua o impediment al mes antich doctor qui present sera en la audiència Reyala, lo present negoci, juxta

forma de la noua observança, pera que dins lo temps en aquella contengut, pose o e faça relatió en la dita audiencia Reyal de les dites coses, e faça votar ab jurament, cloure e declarar, juxta forma de la dita noua observança, si lo dit *vidit* en dita letra posat, es contra los dits vsatges, constitutions, capitols e actes de cort, priuilegis, libertats, vsos e costums. E si segons la forma de la dita noua observança axi era declarat e determinat, en tal cas, nunch per nunch et econtra reuocque e ha per reuocat e per no posat lo dit *vidit* e tot ço e quan se mostrás, declarás e determinás esser stat fet per ell contra dits vsatges, constitutions, capitols, actes de cort, priuilegis, libertats, vsos e costums dessus dits, segons demunt ha dit, es offir, e es prest tenir e seruar aquells e aquelles inuiolablement, açi com fins açi per gracia de nostre S^{or} ha fet y en res no contrauenir. Com nunca sia stat ni sia de la mente ni de la intenció sua fer preiudici ni lesió a les libertats del principat ni priuilegis de la Ciutat, ans aquelles e aquells inuiolablement obseruar, protestant que no sta ni stará per ell. E per tal deuegades les coses en dita scriptura contengudes, si y en quant fecem o fossen vistes fer contra lo dit Regent e no consentint en les coses protestades, fa la present resposta e offerta a la dita scriptura e coses en aquella contengudes. Requerint al notari la present al peu de aquella continue e sens aquesta la carta no esser closa. E si mester será, apart esser feta carta publica vna e moltes etc.

IX

1485. — Rèplica donada per el Síndich de Barcelona a la resposta del regent Bardaxí. (*Notularum anni 1483-1485*, f. 137, A. M. B.)

Replicant e satisfent en Raphel Ceruera, Notari e Sotsindich de la Ciutat de Barchinona en nom e per part de la dita Ciutat e dels magnífichs consellers de aquella a la resposta feta per vos molt magnífich miser Anthoni de Bardaxí cavaller, doctor en cascun dret, conseller e Regent la Cancellaria de la M^t del S. Rey a vna requesta e protest per ell en los dits noms donada, diu, que acceptant tot ço e quant en la dita resposta es contengut fahent per part de la dita Ciutat e sua nos pot scusar ab vostre honor parlant que lo *vidit* o signatura per vos feta en la prouisió o letres patents signades per lo Illmo Sr. Infant ensemps ab les dites prouisions no sien expressament contra constitutions de Cathalunya vsatges de barchinona, vsos, practiques e custums de la dita Ciutat e jatsia ques cregua que vna persona tant docta e virtuosa com vostra magnificencia scientment no ha cregut signar ne ha posat *vidit* en vna prouisió crehent fer contra les dites constitutions, vsatges, priuilegis, vsos e custums: empero vertaderament la dita signatura es contra la disposició de aquells, los quals e les quals posat que en la dita requesta no sia stat exprimit ne exprimides pençant que vos qui de aquelles haueu plena noticia, ere cosa superflua exprimir e narrar vos aquelles, maiorment en cosa en los dies passats tant altercada e en fauor de la dita ciutat en los consells reyls en los quals posat vos no fosseu present empero erey present aquell qui loffici de Regent Cancellaria regia e exercici e encara en la Cort eclesiasticha del Reuerent Bisbe de Barchinona decises e termenades diu lo dit Sotsindich que la vostra signatura o *vidit* posat en la dita prouisió del dit S. Infant, es manifestissimament contra la constitució de la M^t del S. Rey benauenturadament regnant, feta en la Cort de Barchinona per sa altesa, derrera-ment tenguda ab la qual es expressament dispost que qualseuol letres prouisions manaments comissió o comissions, ab carta e sens carta, contra los vsatges de Barchinona, constitutions, capitols e actes de cort, priuilegis, libertats, vsos, custums de la sglesia, de barons, cauallers, ciutats, viles, etc. del principat de Cathalunya, son ipso facto nulles e aquells com a nulles inualits los oficials e jutges de qualseuol prehemincia sien, no deuen ne son tenguts obeir en manera alguna, e si lo contrari fan incorren en les penes en aquell contengudes. E com vos magnífich mossen lo Regent haiau posat *vidit* o obtemperat e manat executar vna prouisió del dit S. Infant en la qual mana que sia executada vna prouisió de la M^{tat} del S. Rey donada en Taraçona a VII del mes de Maig del any MCCCCLXXXVIII la qual per lo que deuell se dirá, es contra les dites constitutions, vsatges, priuilegis, vsos e custums. Segueix se manifestament que lo vostre *vidit* o signatura posada en la prouisió del dit S. Infant ensemps ab la prouisió, es contra constitutions, e que la prouisió de la M^{tat} del S. Rey sia contra constitutions, mostres per lo ques segueix, car primerament es contra lo primer capitol dels capitols del Rey en Martí per los quals es dispost e feta ley ab la qual la M^t del S. Rey vol e ordona e li plau fer ley

a si mateix e als successors seus, que dequiauant no signará alguna carta, rescrit o letra o altre qualseuol scriptura de ques seguis o procehis conexença o execució alguna dins lo dit principat que concernescha o toch o puga tochar interes de part deduhible en juy. E com la dita letra o prouisió del S. Rey sia de tal condició e sia signada de sa M^t Es cosa clara que expressament es contra lo dit capitol. Segonament es contra lo segon capitol dels capitols del dit Rey en Martí per lo qual es expressament dispost, que lo Cancellor e vicecancellor e en son cas lo Regent, exercesquen e administren los actes concernents justícia e execució de aquella: e com la dita prouisió del S. Rey no es signada ne visa per canceller, vicicancellor, ne regent la cancelleria, per conseguint es contra lo dit capitol. Tercerament la dita prouisió del S. Rey es contra lo deen Capitol dels capitols del dit Rey en Martí ab lo qual es expressament dispost quals oficials ordinaris de qualseuol grau o condició sien, no pot esser feta comissió alguna de qualseuol causa o negoci. E-com la dita comissió se dirigéscha a tots los oficials ordinaris, es expressament contra lo dit capitol. Quartament, en la dita comissió de la M^t del S. Rey son posades aquestes paraules: «que a los inquisidores e a otros oficiales e ministros de la inquisicion, los honreys e reuerescays cada huno segunt su grado, stado e condicion, e todas las vezes e cada quando que vos requeriran e hauran mester, toda via por a regir su officio e ministerio, e per acomplir e poner por obra todos los actos que se hauian de fazer en la dicha inquisicion»: per les quals paraules son expressament violades moltes constitucions: la primera, per quant en la dita tremesa de inquisidors, la M^t del S. Rey ensemps ab ells, ha creat en algutzir mosen Steue enguan portugués e per receptor del que procehirá de les inquisicions a johan de medina, qui es del Regne de Castella, lo que es expressament contra constitució de la Reyna dona Maria ab la qual es expressament dispost que comissaris no poden esser fets en Cathalunya, sots qualseuol nom e specia, causa e rahó, aquells creats sien. E aximateix es contra constitució de la clara memoria del S. Rey don Johan pare del Rey nostre S. ab la qual es dispost que en Cathalunya no pot hauer sino dos algutzirs. E aximateix es contra la constitució del Rey en Jaume segon en la cort de Barcelona, capitol segon, e del Rey Alfonso en la cort de Muntblanch, capitol XX, per les quals es prohibit que los oficials qui hagen a fer e retre dret a lurs assessors e consellers, deuen esser catalans. E senyaladament no poden esser jutges ordinaris, ne delegats, ne oficials qui vsen de jurisdicció, ne conexer o sentenciar, ne regonexer processos o ferne relació, ne en altra manera entremetres de les causes de cathalunya en neguna manera. E axi es dispost per la constitució del Rey en Pere Terç en la Cort de Ceruera capitol X^o, del Rey Alfonso en la cort de Muntblanch capitol XX°. Ans tals comissions son ipso jure nulles e sens alguna efficacia, ans qui contrafará a les dites coses, los qui en virtut de aquelles fan actes alguns, incorren en les penes en dites constitucions contengudes, segons es dispost per la constitució del Rey en ferrando en la cort de barcelona, capitol II° e XI°. E aximateix e derrerament es contra constitució de la M^t del S. R. en la cort de barcelona, ab la qual es expressament dispost que algú qui no sia nat e domiciliat en Cathalunya, no puga hauer offici de jurisdicció, ne sens jurisdicció en Cathalunya de qualseuol nom, specia, o condició sia. Per les quals coses e altres en lo any passat fou molt largament la dita prouisió del S. Rey impugnada e hoydes les parts fou conclos e deliberat en lo Reyal consell, la dita comissió esser contra constitucions e aquella no deures executar e axi se ha sobresegut fins la present jornada. E per ço es de marauella que contra les dites constitucions e contra la dita deliberació feta en consell Reyal, ab ample e solemne consell, se sia ara atorgada prouisió e per vos signada que aquella sia executada. Ne obsta lo que es deduhit, que la dita prouisió de la M^t del S. Rey parla generalment e no fa menció de mestre francho e mestre caselles pretesos inquisidors, car encara que no parla dells especificadament per lo que dit es, vertaderament es contra les dites constitucions, quant mes que la dita executoria e prouisió de la M^t del S. Rey encara que parla dels inquisidors in genere ho vol e enten a dir per mestre francho e mestre caselles com ells sien aquells qui han portada la dita prouisió e ells la presentaran lany passat al S. Infant e ells foren aquells qui hagueren repulsa, e ells son stats aquells qui callades les dites coses lan tornada presentar axi al Illmo S. Infant com a vostra magnificencia e per sa Illma S^{ria} e per vos signat e apres lan feta registrar e vuy en die es en poder de mestre francho. E per mes confortar les dites coses vos fa fe e exhibició de vna letra de la M^t del S. R. dreçada als magnífichs consellers de barceloan, ab la qual expressament se mostra com los inquisidors de que parla dita prouisió, son mestre francho e mestre caselles e pus manifestament se mostre en quantes maneres son violades les dites constitucions e en que e perque es fet contra aquelles, ab aquella reuerencia que pertanya a vostra magnificencia lo dit Sotsindich en lo dit nom vos requer axi com fins açi be, loablement e virtuosa haueu acustumat, serueu les dites constitucions e seruant aquelles,

a mans vostres haiau la dita prouisió e en aquella la vostra signatura damneu e linjeu e dels registres Reyals, damnar e linjar fassau o en tal manera provehiau que per la vostra justa prouisió les dites constitucions sien seruades e per la dita prouisió no puguen esser fets actes alguns, alias, protesta Reuerentment de totes les coses protestades demanant que la present sia continuada al peu de la resposta per vos feta e que de tot ne sia feta carta publica per vos notari etc.

Die jous XXII mensis Decembris anno a natiuitate domini MCCCCLXXXV Circa horam sextam post meridiem eiusdem diei et pulsata iam dicta sexta hora Discretus Raphael seruera notarius et subsindicus dicte Ciuitatis Barchinone constitutus personaliter coram magnifico domino Antonio de Bardaxí milite, juris vtriusque doctore, consiliario et regente cancellariam Serenissimi domini Regis, personaliter inuento et reparto in quodam Camera hospicii sue habitationis quam fouet prope plateam nouam dicte Ciuitatis nomine predicto, replicando vt dixit cuidam responsioni facte per dictum magnificum regentem requisitioni et protestationi eidem magnifico regenti facte per parte Consiliariorum et sindici dicte Ciuitatis, causis et rationibus in eis contentis, obtulit et presentauit ac per notarium infrascriptum legi publice requisiiuit, eidem magnifico regens preinsertam replicationis cedula prout in ea continetur. Requiring dicto nomine dictam replicationem inseri et continuari in pede dicte responsionis facte per dictum Magnificum regentem et de illa siue ista non fieri nec claudi instrumentum. Et ilico prefatus magnificus dominus regens cancellariam habita per lecta dicta replicationis cedula protestatus fuit de beneficio duorum dierum per responsione, si opus fuerit fienda: presentibus ad hec per testibus venerabilis Antonio rocha domini regis scriba et Gabriele bartholomeo font scriptore ciuibus barchinone.

X

1485 (7 de Decembre) — Lletra memorial adreçat per els Concellers al Rey al començar l'exercici del càrrech llur, reclamant contra l'implantació de l'Inquisició castellana. (*Letres Closes*, 1485 - 1487, f. 93, A. M. B.)

Les letres deual scrites son stades desempetxades per mi dit Joan faner notari e scriuá dessus dit, en temps dels honorables Consellers deius nomenats, ço es, mossen Bernat çapila, Joan ros, Nicolau viastrosa, Joan garau, Joan massanet (1).

Al molt alt e molt excellent Senyor lo Senyor Rey.

Molt alt e molt excellent Senyor.

Per ço que en ningun temps dir se puxe que nosaltres hauem fallit a cosa alguna que a bons oficials, leals vessalls, e deuots subdits pertangue, hauem delliberat en lo introhit de aquest nostre offici, fer la present a V. M^t e darli vera noticia de les grans congoxes e treballs que hauem trobada aquesta vostre Ciutat e principat, en altre manera arbitram seriem dignes de gran reprehensió. E axi per lo deute de fidelitat, zel e amor a vostre reyal corona, exposarem tant breu com porem, lo que mes essencial nos semblará per fer ne auis a vostre gran altesa e no arbitre aquella que altre causa nos mogue en aço, sino pura fidelitat; e per ço es rehonable ab benignitat nos hõge maiorment que deuant vostre altesa, tota altre passió apartam Ha plagut a nostre senyor deu fer a nosaltres Consellers de aquesta vostra Ciutat hauem volgut veure lo stat e esser de aquella en public e particular Sebut quel hauem som stats constituits en gran treball e hauerem volgut esser apartats del carrech de aquest offici Hauem trobada la dita Ciutat molt destruïda, molt despoblada, molt desuiada e molt encarregada de grans carrechs, les entrades de aquella molt desuiades e desminuïdes, les impositions e drets perduts, la mercaderia tota cessada, lo negociar tot oblidat, los manestrals plens de congoxes qui no fan cosa alguna en lurs officis, guasten aço poch que restat los es, los mercaders no gossen mercadeiar, los vns sen van ab llurs bens, los altres qui resten estan en aço, si alguna cosa posen per mar, vassalls de V. M^t los ho prenen, no es algu qui gos aixir de Ciutat per negociar, son presos o robats, nos pague a degú, justicia no es feta, los militars stan priuats de llurs rendes, no han de que sostenir se. Axi mateix es en los ecclesiastichs

(1) No volem alterar l'original, a fi de donar mostra exacta de la primera lletra expedida per los nous Concellers al pendre possessió del càrrech llur, que comença les planes del registre a ells pertocant.

e finalment tota comunicació e pràctica de benviure cessen en aquesta terra, los poblats de aquella pense V. altesa com stam desconfortats. Volent saber de tanta confusió que es la causa, haurem trobat les comotions que los pagesos fan contra los senyors donen gran causa de aquests dans, roben, destrouexen, ocupen, maten e apresonen desfranadament, no paguen a negu, ni los mals vsos, mes encare niguen altre deute que deguen, van sobre les armes, tota obediencia reyal apartada, prenen Castells, degollen los senyors, salten los camins, no es degú qui pas per aquells que vingue en llurs mans irades e plenes de crueltat. Arbitre lanimo de vostre excellencia, en terra hon tals comotions ha, quin es lo viure de aquella, en lo qual nos trobe salut ni medecina, sino ferro e sanch. Crehes que per compromís la cosa se reposará, son stats guiats, fan pijors actes sobre los guiatges e degu nols ne refrène, en tant que quasi se presumey que no speren correctio ni disciplina de V. altesa, a la qual sabem be, que, per los precessors en aquest nostre offici, totes aquestes coses son stades significades e fins açí medecina o remey noy es stat donat, la dilatió del qual porta gran deseruey a V. reyal corona e destructió en aquesta patria, la qual tant gloriosa es stada fins avuy, e la qual tants honors e serueys ha fets a la corona de Aragó e axi es cosa molt rahonable que vostra altesa a qui pertany lo remey e curatió de aquest mal, no la vulla oblidar e vulla pensar los gloriosos Reys daragó predecessors de V. M^t ab quant amor e cura gordauen e conseruauen aquesta Ciutat e principat com a pedra preciosa de llur gran corona, apartantla de mals, ajudant, guordant e fauorintla; ab aquella fahien ampreses e no solament se defensauen dels grans reys circumuehins, mas encara conquistauen altres Regnes e terres, e reseruauen aquesta Ciutat e principat a qualseuol perill o desuiament que succehir los pogues, ab aquesta stant en prosperitat hauien diners, gent, armes, consell e tota cosa que necessari hauien pera defendre e ofendre, en axi que llurs inimichs hauien per be leixar los estar en pau. Tenien los animos dels poblats en aquestes terres tant guanyats que quiscu per exalçament e gloria de la casa de Aragó, ab molta voluntat exposarien la vida e los bens: car no es terra ni fortaleza que tant be sia defensada com aquella que coratge e amor la defensa. No volem entrar en dir a V. altesa los serueys que los reys passats en llur absencia e llurs grans necessitats, han haut de aquesta terra, ajudantlos, desliurantlos, e exalsantlos, posants grans riqueses e grans gents per llur exaltatió: femne recort a V. excellencia que vingue en considerar aquestes coses e com en vn die vos senyor ne sou stat seruit de CCC^m lliures lo que no es stat fet en tots vostres regnes. Tal terra, tal gent e tal deuotió, vostre altesa los deu tenir a car, e reseruarlos a qualseuol beneuenturada fortuna. Hauerlos per cars e conseruarlos: no voler que en dies vostres, tant excellent heretat e patrimoni de vostres glorioses predecessors sien destroyts, postrats, e portats a total diminutió, volent creure sinistres informations e males gents qui no han sebut governar llurs cases e ab llurs passions volen destrouir aquest vostre patrimoni tant glorios e tant noble, lo qual no es de poch stimar, car ab aquest a soles vostra altesa perpetuament será vensadora de sos inimichs. E vltra aquestes coses, haurem vist dona gran causa a la perdició e desuiament de aquesta terra, la inquisitió que vostre altesa hi vol introduhir, la qual, segons es stat ja significat a aquella, es del tot abisar aquesta Ciutat e principat, e es stat ja declarat en dos grans consells per lo Ill. Infant lochtinent general, no poder ni deures fer, obstant constitutions, leys, priuilegis e costums de aquesta terra, per vos senyor solemnement jurades. Los poch mercaders qui eren restats e fahien la mercaderia, han cessat de aquella han tret totes les pecunies e bens que en aquesta Ciutat tenien, han los transportats en altres regnes, e van sen en aquells habitat: son los fetes grans franqueses: los regnes stranys se fan richs e gloriosos del despoblar de aquesta terra, e aquesta se fa perduda e desolada: los altres mercaders qui restan, ja stan tots per axir, e special quant vehen les grans persecutions per aço son fetes en altres parts. E no crega V. altesa, que, aquests a soles sen vagen, mas molts altres qui nos poden sostenir en la terra per esser aquella tant desuiada. En totes aquestes coses tant destrouides e perdudes, vana cosa seria serchar remey o salut de altri que de nostre Senyor deu e de vos gran Rey princep e senyor nostre, en ma e voluntat del qual sta repos, tranquillitat, bon viure, restauratió e saluatió de aquesta Ciutat e terra, e pus vos senyor sou lo actor de aquest benefici, e de vos lo speram nosatres e tota aquesta V. Ciutat e poblats en aquella, ab genolls ficats en terra, ab tota humilitat cridant deuant vostre excellencia pietat clemencia e humanitat. Supplicant la humilment vulle oyr nostres supplications, crits e gemechs, e ab vlls de reyal pensa, vulle mirar tanta desolatió de vassalls, tant deuots, tant afectats, e vulle abraçar aquells ab vlls de clemencia e obres de pietat, gran gloria será a vos senyor conquistar los regnes de Granada e molt mes guardar e conseruar aquest vostre tant noble patrimoni. Car a la prudencia reyal pertany conseruant sos Regnes, conquistar los stranys.

E nosaltres e aquesta terra com serem per vos senyor be ajudats, be conseruats e be apartats de aquests mals, molt millor seruirem vostre gran altesa ab bens e persones, pregarem deu omnipotent e la sua beneyta mare, que, axi com vos senyor haureu ajudat e gordada aquesta vostra terra, vulle gordar vostra reyal persona, vostre reyal stat e vostre reyal posteritat, vulle gordar e saluar vostres regnes a vostros illustrissimos fills e successors, vullels crexer e multiplicar e de tot perill apartar. Car axi com los reys tenen los Regnes per deu sobirà, dell han sperar tota prosperitat e exalsament, a conseruatió dels regnes, segons totes aquestes coses e altres pus largament seran explicades a V. Ex^{cia} per nostres missatgers residents en vostre reyal cort, als quals vos supplicam doneu fe e crehença, els vullau benignament exaudir e ab tota fauor e pietat desempetar, per manera que ben spetxats, aquesta vostra ciutat e principat aconseguessen repos e bon viure, que axi pertany a vos, gran rey e senyor nostre natural. Supplicant la diuinitat vulle longament prosperar vostre reyal persona al regiment de sos Regnes e terres, ab glorioses victories de sos inimichs. De Barchinona a VII de Dehembre any Mil CCCCLXXXV.

Senyor

Vostres humils seruidors e vassalls qui besant vostres mans humilment se comanen en vostra gracia e merce=los Consellers de barcelona.

XI

1485 (30 de Desembre) — Resposta de la Curia eclesiàstica de Barcelona al nou escrit presentat per la Ciutat. (*Notularum anni 1483 et aliorum*, A. M. B.)

«Jhesus xptus virgo maria»

«Los dits vicaris procurador e official responen a la replica feta per part de la Ciutat, dien que ya pensen prou hauer satisfet adequella per la resposta dien que ells han fet lo degut e faran, sens manchar e tant com drets comuns e disposicions e concessions de nostra sanct para lurs sia permes, a tot seruiçi de deu e repos de la cosa publica. E axi denegades totes e sengles coses en contrari dites en quant fassen o sien vistes fer contra ells, requiren la present esser continuada a la fi de la replica, e de tot ensemps esser feta carta publica per vos notari.»

XII

1486 (18 de Janer) — Requeriment presentat als Concellers de Barcelona, per Mestre Franco, inquisidor elet de Barcelona, reclamant proibissin la fuga dels conversos. (*Notularum anni 1483 - 1485*, f. 141, A. M. B.)

Molt magnífichs Senyors consellers de la present Ciutat de Barchinona: no ignoren les vostres magnificencies, ab qual reyal animo e extrema uoluntat la M^{at} del S. Rey treballa en la conquesta dels infeels moros e per expellir aquells de aquella part del seu regne, lo qual per gran temps e en gran contempte de tota cristiandat han tenguda ocupada. E encara com a xristianissimo Senyor perque es tot vna continencia ha treballat e treballa punir e castigar e tots sos regnes, terres purgar ab interuenció dels inquisidors de la herética prauitat, tots heretges, e en special alguns conuersos qui de la ley judayca a la ley xptiana, spontaneament se eren conuertits e de la error de la judayca cessitat e orbetat a nostre Senyor Deu Jesuxprist vertader lum retornats. E apres preuaricant e apostatant la vertadera ley xtiana als primers ritus judaychs e serimonies prohibides per la ley xtiana se son retornats, en gran ofensa de nostre senyor deu e de sancta mara sglesia. E per ço la predita M^t com a Rey xtianissimo e virtuós qui per disposició de leys imperials ciuils e canòniques e encara per leys specials dels seus regnes e terres e specialment per leys catalóniques, en aquesta prouincia es tengut a la prosequió, punició e castich dels dits heretges e apostatas, ha trames en aquesta prouincia mestre francho inquiridor de la heretical prauitat, lo qual volent inquerir e entendre en lo exercici e exequió de les coses per la dita M^{tat} del Sor Rey a ell comandes, es stat empexat ab color de algunes constitucions e leys de la terra, la generalitat de les quals no pot derogar a les altres constitucions qui specialment han parlat de la persecució dels heretges e offenadors de la diuinal M^{tat}, de la qual cosa se creu la predita Ma^t dins poch dies scriurá

de la sua determenada voluntat e creu lo dit Inquiridor que les magnificencies vostres, dels embaxadors tenen algun auís.

Empero per quant veu lo dit inquiridor que los dits apóstatas conuersos, e en special aquells que cobrir no poden lur reprouada e judayca e heretical oppinió, se fugen de la present Ciutat, e molts qui stan prests pera fugir, aci per mar com per terra, e transferirse en altres stranys regnes, en gran contempte e menyspreu de la Ma^t del dit S^{or}: e de tot es causa lo empax fet al dit Inquiridor, qui seriament haguera prouehit a la dita fuyta ab mitja de la Ex^{cia} del Sor Infant loctinent del dit S^{or}, qui per semblant per priuilegis e leys de la terra, per vosaltres a la sua altesa allegades, sta empachat. E com aço sia vn gran desseruey del dit S^{or}, lo qual nos pensa que dilatant se aquesta feyna e durant consultes dels embaxadors tots los dits conuersos heretges sen vagen e fugen e vltra los qui son fugits, alguns dels restants tenen fustes noliejades per deserir la terra e transferirse en altres regnes, en la qual cosa les magnificencies vostres, pus vets que lo embarch e impediment vostre done e ha dat causa a la dita fuga e deserció. Per tant lo dit mestre francho per lo descarrech seu e per lo interes del seu offici e per lo descarrech que te del dit S^{or} de aquests affers vos denuncia totes aquestes coses, eus requer, com aquells qui vuy sou en lo regiment de la cosa publica, que, en la dite deserció vullau prouehir, fahent empaix als dits crimosos conuesos, que, ni per mar ni per terra, no puguen exir de aquesta prouincia, ni negunes fustes no puguen leuar aquells: e asso veureu per experiencia que la Ma^t del Sor Rey vos ho tendrá a gran seruey e si lo contrari bastará al dit Inquisidor que per aquesta requesta feta a vostres magnificencies, ell reste excusat. Requerint la present esser vos lesta e per vos notari esser lin feta carta publica etc.

Die mercurii XVIII januarii anno a natiuitate Domini Millesimo CCCCLXXXVI fuit presentata huiusmodi papiri cedula honorabilis Consiliariis ciuitatis in apartamentum de XXXII domus Consilii dicte ciuitatis personaliter reperte per magistrum Johannem francho uper fuit tradita copia ipsis Consiliariis etc.

Testes honorabilis Bernardus lobet, Johannes çapila et petrus girgos ciues Barchinone.

XIII

1486 (Janer) — Resposta dels Concellers a l'anterior requeriment de Mestre Franco. (*Notularum anni 1483-1485*, f. 140, A. M. B.)

Los magnífichs conselles de la insigne ciutat de barçalona stan molt marauellats de vos mestre francho, del orde dels frares preycados, que vullau axi aderir a la sola opinió vostra, volent entendre que sou inquisidor de la heretical prauitat en la present Ciutat e bisbat de barçalona e no vullau obtemperar ne seruar los, tantes sentencies, conclusions e deliberacions, axi en los reals consells com per los vicaris del reuerent bisbe de barçalona vos present e plenament oit, fetes, concloses e deliberades, per los quals sabeu esser declarat vos no tenir poder de inquisidor, ne poder usar de inquisidor en la present ciutat e bisbat: e per ço no deurieus vos esser tant curos del fet de la inquisició, ne del seruey de la magestat del senyor Rey, que vullau ocuparvos jurisdicció que no teniu, incorrent moltes penes e censures ecclesiastiches en tal cas promulgades, car en lo fet de la inquisició, ja en sta Ciutat ha inquisidor specialment deputat a qui pertany lo que vos, sens poder algú, ocupar vos voleu e del seruey de sa magestat, ja es assi lo Ill^e senyor Infant e altres a qui pertany ic mes mirar per lo seruey de sa altesa que no a vos: e los conselles de aquesta Ciutat han acostumat de mirar, e miren tostemps per lo que es seruey de deu e de sa excellencia, tant com totes persones: e jatsia que bastaria assó per resposta a la scriptura que presentada los haueu, pero encara per justificació lur, dien que ells no han empatxat ja mes ni empatxen, que, en la present Ciutat inquisició nos fassa contra los heretges, mas han contradit e contradien per los mijans de justicia, que uos no fassau aquella, pus no teniu jurisdicció ni potestat alguna e ab veritat sou massa affectat en stes coses que si jurisdicció tenieu sens justa causa de darnos per sospitós. E si mercaders e altres persones sen son anades e sen van, los quals segons vos dieu son conuessos e heretges, los dits conselles no crehen que tots los conuessos sien heretges, ni que per esser conuessos hagen esser heretges, ni crehen que tal sia lo parer de la magestat del senyor rey, car si eren crehen los conselles que los oficials a qui pertanyen hi prouehirien. E per ço, si aquells stauan com vos dieu, aquesta Ciutat, no acostuma repellir negu qui assi vinga

per habitar, ni acostuma detenir ni empatxar los qui anar sen volen: ans per constitucions e leys de la patria, es licit e permes a qualseuol, anar e tornar liberament, sens empaix ne contradicció alguna: e si los qui sen van, per temensa del que vos dieu, no toca als consellers detenir aquells, car ells no acostumen, en tals coses, vsar de jurisdicció. E com dieu que lo IIIe senyor infant es impedit que nols pot detenir per les instancies que los conselles fan, deveu creure vos, mestre franco, que los conselles no acostumen de suplicar al IIIe senyor infant sino coses justes e rahonables, e com lo IIIe senyor infant admet les suplicacions, ell fa axi com be ha acostumat lo que es de justicia e asso no es empatxar, mes es la justicia: e vos deueu creurer, que los conselles no damanen res iniust, ni lo S^{or} infant proueheria, sino lo que es just e rahonable. E per ço dissentint a les coses per los vostres intimades resten? que la present resposta sia continuada al peu de la dita scriptura e que de totes coniuñtament e no diuisa esser ne feta carte publica per vos notari etc.

XIV

1486 (23 de Maig) — Acta del Concell municipal especial que devia entendre en tot lo de la Inquisició, on se donà compte de la butlla Pontificia, conferint la resolució de la apelació de Mestre Comes a un tribunal barceloní. (*Delliberacions del Consell*, 1486-1487, f. 41, A. M. B.)

Concell de XXXII e XVI elegits per los fets dels Inquisidors.

Dimarts a XXIII de Maig del any MCCCCLXXXVI los honorables Consellers ensemps ab lo concell ordinari de XXXII e XVI elegits per lo Concell de C jurats en los fets de la Inquisició o la mes part de aquells Aiustats en la casa del concell de la Ciutat e dins lo verger de aquella. Aquí per lo honorable mossen Bernat çapila altre dels dits Consellers lo ques segueix

Que considerants ells dits Consellers, la noua ques dehia Con Steue engan algutzir dels inquisidors de la hereticha prauitat, ab altres ministres, uenia portants letres de la M^t de nostron Rey e senyor an aquesta Ciutat per inquirir en la forma per sa S. ordonade. E pensants que los embaxadors per aquesta Ciutat a la gran altesa sua tramesos, no hauien pogut obtenir de la Ex^{ia} sua alguna cosa al dit negoci saludable E vehent quant temps ha que aquesta Ciutat ha buydat e quiscun jorn buyda de persones e casats molts qui per terror que han del modo que dits inquisidors en dites inquisicions proceheixen ab tanta aspredat e crueltat sen van poblar en altres parts E duptants encare de maiors e mes forts inconuenients se eren consellats ab homes intelligents e de sciencia aquesta Ciutat o ells en aço fer e procehir deuien per apartar tants mals qui indubítadament se sperauen seguir De que, hauts molts e diuerses parlaments e parers, ffinalment, nostre senyor deu qui no desampare los qui fermament en ell confien, maiorment en cosa de tanta justicia com per aquesta Ciutat es pretesa, hauia dat orde que vna bulla que dies ha era stada obtenguda de nostre sanct Pare e staua en poder del Scriuá del Concell de la Ciutat, Ab la qual, la dita S^{dat} cometia la causa de appellació interposada per mestre comes inquisidor ordinari de aquest Bisbat e per aquesta Ciutat, fos stada legida e regoneguda. Contenant en effecte, que los honorables mossen Luis dez plá Ardiacha, misser ffarrer matheo de gualbes, e mossen Guillem lull, canonges de la Seu daquesta Ciutat, coneguen de la dita causa e negoci principal de aquella, ab plenissima facultat largament e bestant, segons en aquella, la qual sería legida en dit concell mes stesament ere contengut. La qual cosa era grantment saludable per dit negoci. Sperants ells dits Consellers, en lo auditori diuinal, que, per mitja de dita bulla e per altres coses, deu volent per auant obtenidores, serie satisfet en reposar les grans congoixes, que, per aquesta causa, continuament ells, dits Consellers, sostenien per los grans mals ques preuehien seguirse, si, en la forma attempada per dits Inquisidors en dit exercici era procehit. Perque ells dits Consellers desijants que lo present concell fos participant en lo pler que ells ne reportauen e per semblant los fos manifestat lo que en aquest fet los occorreria hauien per ço congregat lo dit concell, pregant a aquell que volgues pensar e delliberar per a present que ere en dites coses fahedor. E mes que per quant aquelles eren de gran importancia e requerien molt pensament e studi, que si vist li fore, fossen elegides persones en poch nombre, qui ab façilitat fossen aiustades, per pensar, veure e apuntar ensemps ab ells dits Consellers, aduocats e altres, tot ço que per aquesta Ciutat axi per saluetats de sos priuilegis,

libertats, com altres leys de la terra, deuia esser fet e procehit. E apres que fos reportat o referit al dit e present concell per ferne aquella delliberació que ben vista lin será.

E decontinent dita butlla fonch per mi dit Scriuá e notari legida en dit concell e redigida de latí en nostra vulgar lengua, affi que per tots fós ben entesa e per aquell fonch feta la següent delliberació.

Lo present concell hoyda la proposició dessus dita e entesa la butlle de nostre sanct pare sobre lo dit fet de la inquisició obtengude, e en dit concell legida, ab la qual la causa de la dita appellació e negoci principal de aquella es comesa als honorables mossen luis dez pla ardiacha, misser farrer, nuch de gualbes e mossen Guillem lull canonges de la Seu de la present Ciutat lo dit concell dellibera e conclós que per molts bons e saludables respectes tocants lo seruey del Sor Rey lo be e vilitat de la dita Ciutat e republica de aquella, decontinent dita bulla sia presentada als dits comissaris. E si per aquells será acceptada, prochesquen en la dita comissió a conçell dels aduocats e altres persones deputades segons serie e tenor de aquella. E si per ventura dits comissaris no volran acceptar dita comissió, sie tornat e refferit al present concell qui dellibera ço que li será vist fahedor. E mes auant dellibera lo dit concell, que, per veure e apuntar tótes les altres coses que per aquesta Ciutat sobre aquest fet deuen esser fetes, per quant lo present concell es en gran nombre e difficultós de aiustar axi promptament com dits affers requeren, que sien elegides XII persones del present concell, ço es, dues dels XXXII e vna de la XVI, qui, ensemps ab los honorables Consellers, aduocats de la Ciutat, e altres quels parrán, pensen, vegen e apunten les dites coses, e apres aquelles refiren al dit concell, quin farà la conclusió que plasent li será; e son les dites persones aquestes: ço es, per los honorables

CIUTEDANS DE LA XXX^a

Gabriel semsó
Galceran cestrada

ARTISTES XXX^a

Gabriel deuesa, notari
Berenguer riba, speçier

XVI^a

Ffranci de busquets
Berthomeu quintana

MERCADERS XXX^a

Anthoni saluador
Miquel luques

MANESTRALS XXX^a

Anthoni puig, speter
Luciá folgueres

XVI^a

Johan arnau, speçier
Pere juliá, raioler

XV

1486 (30 de Maig) — Lletra dels Concellers a Ferran II, suplicantli novament que no implantés l'Inquisició castellana a Barcelona. (*Letres Closes*, 1485-1487, fol. 143, A. M. B.)

Al molt alt e molt excellent senyor lo Senyor Rey.

Molt alt e molt excellent senyor.

Rebuda hauem vna letra de la Mt V. per mossen ffranci de vallsecha e mossen Ramon marquet, embaxadors a aquella per aquesta Ciutat tramesos Ab la qual nos significa que la incomutable voluntat sua es que la inquisició se faça en aquesta V. Ciutat. Certificant nos com per vostra gran altesa es stada pronunciada la sentència entre los seniors e pagesos, e la delliberatió te en fer observar aquella per posar en repos aquest v. principat. Ultra açó, los dits embaxadors, en virtut de la crehença per V. Ex^{cia} a ells acomanada, nos han dites moltes coses sobre lo perque son stats tramesos, totes demostratiues de voluntat que la M. V. ha al be e tranquille stat de aquesta dita Ciutat e principat. A la qual letra S. humilment responem: Com nosaltres sempre hauem tenguda e tenim, gran e complida voluntat en obehir e fer tota cosa que sia al seruey de V. M. Veritat es S. que com hauem vist la ex^{cia} V. inclinada en voler dita inquisició se faça, e no en la manera que per la dita Ciutat es supplicat Açó S. molt excellent ha portat tant gran tristor, dolor e congoxa a nosaltres e als poblats en dita Ciutat del maior

al menor, com si ya vehessen aquella totalment, com certament seria, si dita inquisitio se fahia, despoblada, destruïda e perduda. Car abans de la venguda de dits embaxadors, molts conuersos se eren reposats, crehent que la Ciutat obtenguera lo que suplicaua: e quant han sentit la determenada voluntat de V. Altesa per temensa de aquella, vahent com se fa en altres parts, han buydat e continuament buyden, e no solament ells, mes altres qui no poden viure per lo poch negoci. Cosa de grandissima compassió. E done maior dolor a tota aquesta Ciutat, que a tantes supplicacions sues e tant justes, axi per letres com per moltes embaxades, no sien stades exaudides per V. Ex^{ia}. Maiorment demanant justicia, obseruació de leys, priuilegis, constitucions e libertats de la terra per V. M^{tat} solemnament jurades: e fiam que V. gran altesa com a Rey justissimo manará seruar nos aquelles, que axi ho ha la Ex^{cia} vostra lohablement acustumat. Nosaltres S. encara que tingam justicia e a la Mt V. sia propri de fer aquella, e benignament seruar e manar seruar los dits priuilegis e libertats, segons ha e han fet los predecesors de V. gran altesa. Encara S. molt excellent fiam de V. clementia, la qual nostre senyor deu inclinará a nostres justes supplicacions, e demanam de gracia a V. gran altesa, e besants mans e peus de aquella, la supplicam que per seruey de nostre senyor deu e de V. Ex^{cia} e per la salut, e be de aquesta V. Ciutat, sia mercé sua atorgarnos com a gran Rey e Senyor, a nosaltres bons e affectats vasalls, aquesta gratia tant justa e tant honesta, e manar sobreseura aquesta Inquisitio, e los animos dels pobles serán reposats. E entretant dará V. M. justa causa a aquesta V. Ciutat qui tant stá conguxada de entendre en reposar los pobles e en lo redreç e sublevació de aquella, e en altres coses qui sien seruey, honor, gloria e exaltació de V. reyal Corona. E no arbitre vostre gran altesa, que, james ne james aquesta V. Ciutat e nosaltres desistiam ne cessem de supplicarla fins a tant haiam obtenguda de V. gran altesa aquesta gratia. Ffiant que lo cor de V. M. stá en ma de deu e aquell inclinará a tota benignitat e amor vers aquesta Ciutat e nosaltres. Los dits embaxadors, en virtut de la dita crehença, nos han refferit la seria de la dita sentència per vostra gran altesa pronunciada en dita diferencia dels dits seniors e pagesos: ffemne infinides graties a V. M^{tat} e lin besam mans e peus per part de aquesta Ciutat, e som certs que per miia de aquella será fet lo seruey de nostre senyor deu de V. gran altesa benefici e repos de aquesta V. Ciutat e principat: car donada dita sentència, dits pagesos han mostrat tenir voluntat de reposarse, ço que tostemps S. molt excellent, nosaltres hauem crehegut que lo repos staua en mans de V. Mt Hauem hoyts los dits embaxadors de les prouisions que han obtenguts de V. Ex^{cia} de les quals han supplicada aquella per part de la dita Ciutat, segons tenien en lurs instruccions. De les quals fem inmensas graties a la gran altesa vostra: veritat es S^{or} quens han dit que venint a la expeditió e signatura de aquelles, V. M^t ha manat signar aquelles a micer Alfonso ha couengut per ço als dits embaxadors, seruant lur comissió, lexar dita expeditió ans de acceptar aquelles ab dita signatura, en tanta lesió e preiudici de les constitucions e leys de la patria per V. M. solemnament jurades. E per ço supplicam la gran excellencia V. li platia per sa acustumada clementia, manar signar dites prouisions al Cancellier de V. M. E conserua nostre senyor deu vostra reyal persona beneuenturadament e votiua, al felicissimo regiment de sos regnes e terres, ab glorioses victories de sos inimichs. De barchinona a XXX de Maig any Mil CCCCLXXXVI.

Senyor

Vostres humils subdits e vassalls qui besant vostres mans humilment se comanen en vostra gracia e mercé: los Consellers de Barchinona.

XVI

1487 (5 de Febrer) — Edicte posat en la porta de la Seu barcelonina excomunicant a l'Inquisidor del Bisbat de Lleida, per els procediments practicats contra Micer Bardaxí, de qual causa, la Seu Apostòlica se reservà el coneixement. (*Notularum anni* 1483 - 1485, f. 147, A. M. B.)

✠ JHS ✠ XSPS ✠

Sia notori a tots los qui la present legiran e hoyran, com, a V de febrer del any present MCCCCLXXXVII, hoydes sertes vexacions fetes per part del Reuerent inquisidor del bisbat de leyda al magniffich misser ant^o de bardaxí doctor en quischun dret, tement se maliciosos e

obstinats testimonis dignes mes de esser inquerits e juridichament sentenciats, que de inquerir, segons a ell be conste de lur malicia, per lo sobre dit misser bardaxí dit dia e any fonch presentada huna apellació a nostre sanct pare del judici del Reuerent inquisidor, la qual apellació vista per nostre sant pare es stada al sobre dit misser bardaxí huna sitació y ynibició contra lo Reuerent inquisidor avochant la sua causa e proces al seu consistori, com aquell qui acostuma chanonichament sentenciar, repellint tots testimonis maliciosos e envegosos e infernats; ab la qual sitació anulle tot lo que contra el es stat procehit com no sia procehit segons leys diuinals ni humanals, ans dit proces sie stat folsit per testimonis ynichs e jia infernats: per ço nostre sant pare repellint semblants falsedats, cite y enebex y escomoniche lo sobre dit inquisidor no ajie que veure en cosa sua ans ajia de anullar tot lo que a fet e de presentarse ell o procurador davant sa santedat dins sexanta dies de la presentació ipso facto incore en scomonichació per ço que sie a tot hom manifest vltra que dita citació y inibició es stada posada en la porta de la seu de la present Ciutat de barchinona, dits cartels son stats posats perque negú no puge ignorar la justiffichació del dit misser bardaxí e la malicia dels infernats testimonis los quals partichularment conex e sab qui son contra los quals el proceex en roma, no obstant son jia scomonichats e sien serts com lo juy del Reuerent inquisidor ajie pres fundament de semblants obstinats, no comparent o anullant tot lo que contra lo dit misser bardaxí dit inquisidor a fet es agut per scomonichat el y sos menistres (1).

XVII

1487 (14 de Juliol) — Responent els Concellers a la lletra de Ferran II de 30 Març 1487, li exposen la improcedencia de la jurisdicció que ls Inquisidors pretenen exercir en la Ciutat. (*Letres Closes*, 1487-1490, f. 23, A. M. B.)

Molt alt e molt excellent Senyor.

De la M. V. hauem rebuda vna letra dada en Cardona a XXX de Març prop passat, ab la qual hauem vist com V. gran altesa ha delliberat tremetre en aquesta sua ciutat e bisbat les personas deputades per lo exercici de la inquisició ab llurs ministres, per los quals inquisidors diu vostra excellencia nos será mes largament sobre aquest fet significada la voluntat de la Magestat vostra, encarregant nos que no sols dits inquisidors receptem, mes encare quels donem tot consell fauor e ajuda per exercir llur offici, segons en dita letra es contengut. Nosaltres senyor molt alt, besam les mans a la Magestat vostra com en aquesta cosa ha volgut mirar, com fins asi loablement ha acostumat, al que tan justament per la ciutat era pretes, sobre lo poder de mestre Franco, e haie volgut prouehir de nouell e bastant poder, ab nostre sanct pare; car ara cessen les dificultats que en lo passat encorrien en la persona del dit mestre franco: e si en los principis se fos prouehit en lo que are ses fet no hi haguera haguda diferencia alguna, car aquesta vostra ciutat guarda molt en no damanar ne supplicar sino del que es just: e per ço, vehent les noues comissions obteses de nostre sanct pare ab reuocació de la bulla de mestre comes, pus dels mals e destructions de aquesta ciutat ha donada rahó a la Mt V., ha delliberat, ab tota reuerencia e honor, rebre dit inquisidor, exintli los principals homens de aquesta ciutat e acompanyantlo al palau reyal de la Mt V.; e encare que fins asi dit inquisidor no haie explicada a nosaltres la crehença de la gran altesa vostra, emperó, aquesta ciutat hi ha trameses personas de les principals offerintse prestarli tot consell fauor e ajuda que necessari hage en totes coses pertanyents a son offici.

E es veritat, senyor, que aquesta V. ciutat ha mirat tostemp, e mira molt, en les vostres reals priminencies e regalies, com aquella quiy es tenguda e obligada: e entre les altres, te en aquesta ciutat la V. M^t per priminencia e regalia real, que, papa, bisbe, o altre qualseuol jutge eclesiastich ordinari e delegat, nuncha ha haguda facultat, ne li es estat permes de pendre algu ab official propi de aquell, ans ho te de fer ab officials ordinaris de vostra gran altesa implorant lo auxili de aquells; e aço, per quant lo bisbe ne algun prelat eclesiastich, no te territori en catalunya, sino la sola M^t vostra. E per ço aquesta vostra ciutat es stada aconsellada de molts

(1) Aquest document està escrit en lletra bastant més gran que la usual del segle XV, ocupant tota una cara de paper de barba: els engruts de cera que té al darrera, be mostren que fou enganxat en algun lloch.

homens de sciencia, que, posat lo pare inquisidor pogues crear algotzir, no te ni pot tenir exercici, per no tenir territori, car es contra la real prehemincia e regalia, e metre en possessió la jurisdicció ecclesiastica de cosa que ja mes ha haguda, ne li es stada permesa, e es preiudicar molt a la real dignitat: nosaltres, senyor, per ço no hauem fet ni fem impediment algú, mas hauem ho manifestat al Ill^e Infant loctinent de vostra altesa a ab la present ne donam auis a la M^t vostra per nostre descarrech e que hi prouehesca en la forma que li paregue. Supplicant a la Mt V. voler manar als dits inquisidors, que, en llurs procehiments se regeschan de tal manera, que no excedeschan lur potestat, ne se empatxen, sino de coses pertanyents a llurs offici, per forma que nostre senyor deu ne sia loat vostra altesa seruida e los mals e culpables punits e los bons de totes vexacions preseruats. E la diuinitat sancta vulla conseruar e prosperar V. reyal persona per lonch temps e guardar aquella e tot vostre exercit de dans e inconvenients donant li gloriosa e presta victoria de sos inimichs. De Barcelona a XIII de Juliol del any Mil CCCCLXXXVII.

Senyor: vostres humils e deuots vassalls qui besants vostres mans humilment se comanen en V. gracia e merce, los Consellers de Barcelona.

XVIII

1487 (5 a 19 de Juliol) — Controversia motivada per el jurament que l'Inquisidor de Barcelona exigia als Concellers. (*Delliberacions del Consell*, 1486-1487, f. 122 y següents y *Notularum anni 1483 et aliorum*, f. 157, A. M. B.)

Concell tingut sobre la venguda de alguns asserts Inquisidors de la sancta fe catholica, e per certa despesa mes, feta en la festa de corpore xpti.

Dijous a V de Juliol del any MCCCCLXXXVII Aiustats los honorables Consellers ensemps ab lo concell ordinari de trentados o la mes part de aquell, dins la casa del concell de la Ciutat, en lo verger de aquella, ffonch per lo honorable mossen ffrançí de vallsecha altre de dits Consellers, en nom de tots ells, proposat lo ques segueix.

Com ells Consellers, hauda noua que alguns asserts inquisidors de la heretica prauitat, venien e deuien entrar en aquesta Ciutat per exercir lur offici juxta la facultat a ells, segons se dehia, per nostre sanct pare donada, ab voluntat de nostre Rey e Senyor, decontinent han congregat diuerses concells de promens, per veure en quina forma aquesta Ciutat en aço se deuia hauer: finalment, hauien supplicat lo Illmo S. Infant loctinent de la M^t del S. Rey, volgués prouehir dits Inquisidors no entrassen en la manera ques dehia, ço es, ab trompes, tabals, banderes e altres coses insolites e no acostumades. E que vn appellat Steue engan ques dehia algutzir de dits asserts inquisidors, no aportás ne entrás ab bastó, ne com a official, maiorment que encara no constaue de la potestat ques dehia tenien. De que per se S^{ia} era stat, segons dix, en aço prouehit e a ells Consellers offert, que, dits asserts inquisidors e ministres lurs, no exercitarien cosa alguna en dit fet, que primer no fos vista lur potestat quina era: e que dit Steue no portaria dit bastó, ne seria per ells en res procehit que derogás o preiudicás als priuilegis, libertats e altres leys de la terra. Aximateix els dits consellers hauien rebuda vna letra de la prefata M^t, contentent e demostrant en effecte, la voluntat sua esser dits asserts inquisidors en aquesta Ciutat inquirissen de la dita heretica prauitat, e que fossen fauorits e endreçats en aquella, donant los crehença ab dita letra, la qual seria legida en dit concell homens? larch era mencionat. E que ells dits Consellers jatsia de tot lur poder. hauien treballat e exequat totes aquelles coses quels eren stades consellades, encara entenien tota vegada continuar ab totes lurs forces lo que per avant occorreria, sempre en conseruació dels dits priuilegis, leys e libertats dessus dites. E per que era cosa deguda e pertinent, que lo dit concell fos aiustat, per ço nottificauen dites coses en aquell. E encara perque les altres qui apres se seguirien ab mes fermetat fossen auctoritzades, pregauen dit conçell volguessen esser promptes en venir tota vegada que per ells dits consellers serien demanats, com axi lo dit negoci ho requeria.

E hoyda e ben entesa per lo present concell la relació feta per los dits Consellers sobre la venguda dels dits asserts Inquisidors: E legida la letra per la M^t del S. Rey a ells dits Consellers en fauor dels dits Inquisidors tramesa, lo dit Concell, hauent per molt bons los procehiments e maneigs fins açi fets per dits consellers sobre dit negoci, los ho regraciá molt, pregant a aquells

que axi ho vullen continuar. E que daquiauant treballen e supliquem lo Illmo S. Infant e loctinent general de la prefata M^t, li placia, que, ans que dits asserts Inquisidors e ministres lurs vssen o exercesquen cosa alguna en dit fet, mostren lo poder que tenen, aduertint e mirant en tot cas e ab summa vigilancia entenant en totes coses toquant dita Inquisició; e que los priuilegis libertats, e leys de la terra, sien seruades e en res no preiudicades. Offerint se lo dit consell esser prompte venir e consellar la Ciutat tota vegada que seran appellats de molt bona voluntat.

Après dimecres a VI de Juliol del dit any MCCCCLXXXVII, los dits honorables Consellers e lo dit concell de XXXII o la mes part de aquell, en la dita casa del concell e en la gran sala hon se acostuma aiustar lo Concell de C. jurats de la Ciutat, ensemps ab altres promens per dits Consellers en aço appellats, per lo dit mossen ff. de vallsecha, fonch feta proposició e relació de les coses dessus mencionades, e per ells fetes e executades per causa del dit fet dels dits asserts Inquisidors. E mes recitá, com ells eren molt entrenyorats del que hauien sabut, com lo dit Steue engan era entrat en Ciutat denant dits asserts inquisidors, ab bastó o verga alçada, mostrant esser oficial de aquells, contra la oferta per lo dit Ill^e Infant feta, de que els dits Consellers ne eren acorreguts al dit S. complanyentse molt de semblant cosa, axi preiudicial a priuilegis, libertats, e leys de la terra, lo qual hauia respost que se S^{ria} no trehia ne pensare que axi dits inquisidors ho fahessen, segons per ells o per part lur, los era stat significat. Perque vehent ells, dits Consellers, aquestes coses anar axi desordonades, hauien delliberat aiustar dit concell, ensemps ab los aduocats de la dita Ciutat, per hojr si volguessen aquells, en lo que de dret trobauen deure esser fahedor, e la justícia quen dictaue.

E decontinent, donat fi lo dit Conseller al dit seu rehonament, los dits aduocats, vn apres altre, digueren lur parer e intenció, lo qual en efecte fou, que dits Consellers deuïen esser ab lo dit S. per supplicar lo que la potestat que dits inquisidors hauien, fos mostrada, e per aquesta Ciutat regoneguda. E que fossen appellats homens de sciencia, qui, ensemps ab dits aduocats, vehessen sobre lo dit oficial, e altres de dits Inquisidors, si aquells podien vsar e exercir lurs officis sens derogació e preiudici de dits priuilegis, leys e libertats de la terra.

E hoyda per lo present conçell, la proposició e relació dessus dita, de les coses per dits consellers en dit negoci fins la present jornada fetes E considerat que aquest fet es de molta importancia e ques deu promptament prouehir en tot lo que es necessari ffonch feta delliberació e conclusió per lo dit conçell: Que los honorables Consellers decontinent acompanyats ab promens, vagen al Illmo S. Infant supplicant a aquell de part de aquesta Ciutat, vulle prouehir la dita Ciutat puixe veure e regoneixer la potestat que los dits asserts inquisidors porten Affi que vista e regoneguda aquella, apres se puixe delliberar en les altres coses per la dita Ciutat en aço fahedores, a tota indempnitat e saluetat dels priuilegis e libertats de aquella. E encara que dits Consellers haien alguns notables juristes, aquells quels parrá, qui ensemps ab los dits aduocats, vegen e consellen a la dita Ciutat sobre lo cap dels dits oficials e ministres ques diu porten dits asserts inquisidors, senyaladament per no esser Cathalans, si preiudiquen a disposicions de dret comú a les constitucions de Cathalunya, priuilegis e libertats de la terra. E apres, haut lo parer de aquells, que ho reffiren al present concell, quin ferá la deliberació que ben vista lin será.

Diumenge a XV de dit mes de Juliol del any MCCCCLXXXVII los honorables Consellers e concell ordinari de XXXII o la mes part de aquell, aiustats en la casa del concell de la Ciutat dins lo verger de la dita casa ffonch proposat en dit concell per lo honorable mossen ffrançí de vallsecha altre dels dits Consellers, lo ques segueix

Com a ells Consellers era stada presentada, per part del inquisidor dessus dit, vna letra patent, ab la qual requeria, pregaue e amonestaue a ells dits Consellers, que fossen lo die present a la Seu per hojr lo sermó per ell fahedor, e apres prestassen en son poder lo jurament a que eren tenguts e ordenats, per les sacres cánones. E si açó recusauen fer que seria procehit contra ells e quiscun dells, segons de dret e rehó e canòniques sancions volen e ordenen: la qual letra e encara translat de la forma del dit jurament, foren mostrats e legits en dit concell. De que ells dits Consellers, vehent que aquestes coses eran grans e nunca en aquesta Ciutat practichades, hauien aiustat lo present concell per veure e delliberar com se deuïen regir e hauer en aquestes coses.

E hoyda, per lo present concell, la dita proposició, lo dit Concell deliberá e conclos que los dits Consellers vagen a la Seu per hojr lo sermó: E apres, si serán requests de prestar dit jura-

ment, que dits Consellers responguen e donen en escrits la resposta per los aduocats de la Ciutat ordenada, la qual es la ques segueix:

Los Consellers de la ciutat de Barchinona, per quant han prestat jurament de fidelitat a la Maiestat del S. Rey, e no volrien fer cosa alguna que a aquella e a les Reyals prehemincies e regalies directament o indirecta, ara o en sdeuenidor, en manera alguna periudichar e derogar pogues, e enchara perque los dits consellers han jurat e no poden fer acte algu maiorment de tan gran importancia e en aquesta Ciutat no acostumat, sens deliberació e determinació del consell de la Ciutat, lo qual, per la breuitat del temps, no han pogut aiustar, per ço dien, que, ells, com a bons e feels xptians, haguda determinació e deliberació del Concell de la Ciutat serán prests e aparellats de fer tot ço e quant de rahó e justicia e per fauor de la sancta fe catholica sien tenguts e obligats.»

Lo dit die de diumenge, en la matexe casa del concell, en lo apartament dit de trenta, congregats los dits Consellers e concell o la mes part de aquell, per lo honorable mossen Pere dez torrent, altre dels dits Consellers, foren proposades les coses dessus e prop dites, e en dit negoci subseguides, e lo que hauien dit e presentat axí com era stat per lo present concell dertemenat. E com hauien sabut que lo S. Infant, sabut que la Ciutat, e encara los deputats de Cathalunya, recusauen fer dit jurament, per les rehons dessus mencionades, se volia interposar e donar orde en reposar dites coses. Tot aço era proposat en dit concell, per tant que, vistes e considerades aquelles, quant eren de gran importancia, pensás e delliberás si serien proposades e notificades en concell de Cent jurats al qual per la potestat sua couenia saber e prouehir en la manera que vist lin seria.

E enteses les coses en lo dit concell proposades e fins en aquella hora en dit negoci seguides, lo dit concell vehent lo dit fet esser, de molta importancia e lo qual requer no solament manifestar aquell al Concell general de la dita Ciutat, mes encara en açó son necessaris bons, digests e saludables concells, Delliberá que totes les dites coses sien posades e notificades al Concell de Cent jurats de la dita Ciutat al qual la prouisió e delliberació de aquelles se pertany. E doná en parer lo dit concell, que, ans o quant lo dit concell se aiustare, aien bon nombre de promens e de homens de sciencia per notificcar e hauer lur intenció de ço que será per aquesta Ciutat en dit negoci fahedor. Affi que lo dit concell de C. jurats millor hi puixe delliberar.

Lo dit die de diumenge a XV de Juliol del any MCCCCLXXXVII Congregat lo Concell de C. jurats dins la dita casa del Concell en la gran sala de aquella e cridat ab veu de trompe e crida feta per Nanthoni strader corredor de la dita Ciutat, per los lochs e en la forma acustumada Aquí per lo honorable mossen françi de vallsecha altre dels Consellers fonch proposat lo ques segueix:

Ço es: com ells Consellers seguint les determinacions e conclusions dels Concells prop celebrats sobre lo dit negoçi del dit Inquisidor hauien exequat tot lo que era stat consellat e ordonat segons dessus es mencionat. E per semblant, ans de tenir lo present Concell hauien hauts gran nombre de promens e homens de sciencia, als quals hauien mostrats e manifestats lo poder del dit inquisidor e la letra per ell als dits Consellers tramesa, e la forma del jurament que volia li fos per ells prestat. De que era stat per dits promens e homens de sciencia dertemenat que semblant jurament en la manera per ell dit inquisidor demenat e ordonat, no deuia esser prestat, ans lo deuien prestar segons que per les sagrades canones es disposat e ordonat: e si en altre manera lo volien, no eren de parer fos en alguna forma tolerat, sino que, e per via de appellacions a nostre sanct pare e supplicacions a la M^t del S. Rey e S. Infant loctinent de aquell, com en altra manera fahedores, la Ciutat sen deuia deffençar e interposar e prouehir. E perque aquestes coses eren tals e tant essencials que couenie en tot cas esser portades e notificades en lo present concell, per lo qual se pertanyia en aquelles esser degudament prouehit, per ço posaven en aquell.

E entesa la dita proposició en dit concell de C. jurats feta E hoyda la relació per dits Consellers sobre lo jurament per lo dit Inquisidor demanat, lo Concell, considerat que aço son coses tocants la deffençió e exaltació de la sancta fe Catholica, e desijosos de fer tot ço e quant sia exaltació de aquella e ells hi sien per dret tenguts e obligats Emperó considerat que açó son coses en que ha mester grans concells per veure en quina forma ells son tenguts prestar dit jurament, E encara perque no fos preiudicat en res a la fidelitat que son tenguts a la reyal M^t e en gordar

les preheminencies e regalies de aquella Per ço lo dit concell feu conclusió e delliberació que lo dit jurament sia prestat per la forma que per los Consellers, promens, homens de sciencia e concell de XXXII e XVI deuall mencionades, es stat e será consellat. Ço es, segons que, e ab aquelles paraules que per les segrades cánones es dispost e ordonat. E mes auant lo dit concell feu delliberació e conclusió, que, en cas de diferencias, les dites coses sien remeses segons lo dit concell remet e comet als honorables Consellers e Concell de XXXII qui ara son e per temps serán, e a XVI persones del present concell elegidores, los quals, ensemps ab aquelles persones, promens e homens de sciencia quels parrá, vegem en quina forma lo dit jurament se deu prestar E segons que será aconsellat, aquell presten. E no resmenys, puguen prouehir per via de trameses e axi per appellacions a nostre sanct pare e supplicacions a la M^t del S. Rey e al S. Infant com per totes altres vias e per justicia seran fahedores e seruades les leys canòniques los será vist fahedor. Donant e attribuint lo dit e present concell de C. jurats als Consellers e Concells dessus dits en aço tanta e tal potestat com ha lo present concell de Cent jurats. Saluades les ordinacions de la taula.

E foren elegides les dites XVI persones del dit concell, e son les següents: ço es, per los honorables

CIUTEDANS

Johan ros, maior
Ramon merquet
Johan benet çapila
Galceran cestrada

ARTISTES

Johan mayans, notari
Berenguer riba, maior
Pau bach, specier
Andreu castera, barber

MERCADERS

Berthomeu quintana
Guillem bret
Anthoni saluador
Johan bruch

MANESTRALS

Johan massanet, palier
Manuel millars, sartre
ffⁱ gordiola, argenter
Pere scapolat, corredor de coll

Après dilluns a XVI del dit mes de Juliol any MCCCCLXXXVII los honorables Consellers ensemps ab lo Concell de XXXII e XVI per lo Concell de C jurats prop continuat sobre les dites coses elegits, aiustats dins la dita casa e en lo verger de aquella. Aquí fonch proposat per lo honorable mossen ffrançi de vallsecha altre dels dits Consellers en nom de sos companyons Que volent ells exequitar les coses per lo dit Concell de C. jurats delliberades sobre lo jurament que dit Inquisidor volia per ells esser li prestat juxta la forma per ell ordonada e en scrits donada, hauien fet ordonar vn altra manera de jurament, segons les leys canòniques volen e disponen en tals actes de inquisicions. E mes auant era stada.ordonada vnaltre cedula que era requesta en cas que dit inquisidor no volgues acceptar dit jurament tant justificat, les quals coses serien legides en dit concell. E perque era veritat que en aquesta diferencia se eren interposats los Reu^{ents} S^{ors} Bisbe durgell canceller e Bisbe de gerona per concordar aquesta diferencia de la dita Ciutat e dit Inquisidor, donauen ells Consellers en parer dita forma de dit jurament posat per aquesta Ciutat, fos portat als dits S^{ors} Bisbes affi vehessen la justicia de aquella. E encara que lo S. Infant fos supplicat per part de aquesta Ciutat fos merçé sua voler hauer aquella per comenada, maiorment en coses tant justes e rahunables. Mes auant donauen en pensament, que, açó fos per semblant notificat al honorable Capitol e Vicaris del Reu^t S. Bisbe de Barchinona, pregant a aquells, que, en tant justificades coses volguessen adherir e fauorir e ajudar a la dita Ciutat e fer per lur porçió ço que deuien e de lur virtut se speraue.

Totes les quals coses per lo dit concell hoydes, per aquell fonch delliberat esser meses en obra e prestament exequidades, affi que per la tarditat, contra la dita Ciutat no fos procehit per dit Inquisidor per via de contumàcia.

E stant lo dit Concell en dit loch aiustat, e fetes e exequidades per ells dits Consellers, o part de aquells ab alguns promens del dit Concell, les coses dessus mencionades, ffahent de aquelles plena e complida relació, com eren stades fetes e seguides E com los dits S^{ors} Bisbes deuien de aço anar a comunicar ab lo dit Inquisidor e apres del que fet haurien, ferne relació al dit Concell. Après poch instant los dits S^{ors} Bisbes, vengueren en lo dit loch e faheren re-

lació en efecte Com ells hauien conduhit que lo dit inquisidor era content e hauia offert que los aduocats de aquesta Ciutat, o altres, fossen ensemps ab los assessors lurs, e vehessen e discutissen per via de dret e justicia, qual de dites formes de jurament deuien per dits Consellers prestat, o aquella per la dita Ciutat posada, o aquella per lo dit inquisidor donada e ordenada. E mes recitaren que en lo interini per dít inquisidor no fos en res contra la dita Ciutat per dita causa procehit.

E hoyda per lo dit Concell, la relació per los dits Reu^{ts} S. Bisbes, sobre dita disceptació del dit jurament feta, lo dit concell delliberá e conclós, que, los aduocats de la dita Ciutat, e alguns altres homens de sciencia e aquells promens que als dits Consellers parrá, vagen e sien ensemps ab dit inquisidor e assessors seus per la dita causa e per apuntar e compondre aquell. E apres del que apuntat e concordat o disceptat haurán, ne façen relació al present conçell.

Dimarts a XVII de Juliol del any MCCCCLXXXVII. Congregats dins la casa del Concell de la Ciutat de Barchinona en lo verger de aquella, los magnífichs mossen Ff. de vallsecha, mossen Pere dez torrent, mossen Geronim sala, mossen Jacme florença, mossen ff. pereller, Consellers de la dita Ciutat e los honorables misser Jacme dez torrent, misser Anthoni mirans e misser luis lull aduocats de aquella e los Reuerents mestres March berga maestre del orde de fframenors, mestre Matheu rella de sant Agustí, mestre Pere lopis, Mestre Gaspar coschó del orde de framenors, mestre Berthomeu oller, canonge domer de la Seu, mestre Jaume mertí, Prior del Monastir del carme, mestre Johan andreu, del monestir de sanct Agustí, mestre Berthomeu morell de dit orde de framenors, mestre Anthoni maior preuera, mestre Pere gracia del dit orde del carme e mestre Aleix bambaser mestre de scoles, als quals fonch proposat per lo dit mossen ffr. de vallsecha en nom seu e de sos companyons consellers lo que segueix en efecte:

Com ells dits Consellers hauien demanats e aiustats a ells dits Reuerents mestres en sacra theologia per sentir e saber de ells lo parer e intenció lur qual seria de aquest negoci: Ço es, que com entre aquesta ciutat de una part e lo Reuerent inquisidor de la hereticha prauitat nouament en la dita Ciutat arribat, de la altre, sia stada suscitada alteració e diferencia sobre lo jurament per ell demanat, esser li prestat en uirtut de les letras per ell fetes e presentades, lo qual jurament jatsia per ells Consellers sia stat offert prestar juxta les canones e leys per sancta mare sglesia statuides e ordonades: Ell emperó dit Inquisidor no ho volia acceptar, ans pretenia que en la manera e forma per ell ordonada e donada, deuia esser, dit jurament, prestat, en lo qual hauia meses moltes paraules e coses, les quals, per dites leys e canones no eren disposades e eren vistes molt duptoses e encare perilloses de portar per auant molts contraris. E per ço ells Consellers, desijants procehir degudament e justa en aquestes coses, hauien fet ordonar e posar als aduocats de la dita Ciutat, lo jurament per ells al dit Inquisidor prestador. E aquell a mes cautela hauien fet veure e regonexer a altres molts homes de sciencia, los quals lo han haut per bo e conforme a dites canones. E per tant, com aquest negoci era de molta importancia e aquesta Ciutat, com dit era, deuia procehir en aquell justifficadament e be, affi que per auant sen pogués donar bona e deguda rehó, hauien delliberat per mes classificació de les dites coses, manifestar aquelles a ells dits Reuerents mestres e saber lur intenció e parer del que per ells consellers en aço era fahedor.

E fet dit rehonament e proposició per dits Consellers, foren llegides decontinent les dites lettres e les formes dels juraments dessus mencionats, e altres coses fahents per la dita causa. E apres primerament per lo dit mestre March berga fonch votat, e per moltes rehons e auctoritats de molts sancts doctors allegat, e per diuerses dits de la sancta scriptura comprouat, que lo jurament per dits aduocats e homes de sciencia posat, staue be, degudament e justa ordonat e compost, e segons los dits canones e leys disposauen e volien e que aquell per dits Consellers deuia esser, a dit Inquisidor, offert prestar e no altre. E apres tots los altres dessus nomenats mestres en lur orde, votaren e vniformement conclogueren en lo parer e intenció del dit mestre berga, offerints sen posar a tota disputa e mantenir e aprouar contra qualseuol persones qui volguessen pretenir lo contrari.

(El jurament aprovat es com se segueix)

Com a faels e bons xptians a nostre S^{or} deu volent seruar e fauorir la sancta fe Catholica prometem e juram a nostre S. deu e als sancts quatre Euangelis per nos corporalment tocats, a sancta mare sglesia e a vos R^{nt} pare inquisidor, que fahelment e ab tota efficacia, per seruar aquella la sglesia, e a vos pare inquisidor, offici e ministres vostres, e exercici de aquell, si per

vos o part vostra ne serem requests, contra los heretges, crehents, receptors, deffensors, e fautors de aquells, deffendrem e ajudarem en bona fe, segons nostre offici e poder. E que de les terres a nostra jurisdicció sotmeses, tots e qualseuol heretges, per la sglesia e per vos denotats, en bona fe, e per totes nostres forces, exterminarem e foragitarem. E precisament attendrem e inuiolablement seruarem e farem per nostres subdits observar, tot lo temps de nostre regiment en les terres a nostra jurisdicció subiectes, les constitucions e decretals «*ad abolendam*», «*et excommunicamus*», E la constitució o capitol qui comença «*Vt officium inquisitionis*». E lo altre començant «*vt inquisitoris negocium*» e les coses contengudes en aquelles e cascuna delles en quant tocha a nostre offici, e totes altres constitucions contra los heretges, crehents, receptors, deffensors e fautors, fills e nets de aquells, per la sancta Seu apostolica promulgades e approuades. E aixius ajut nostre Senyor deu e los sancts quatre Euangelis (1).

Dijous a XVIII de Juliol del dit any MCCCCLXXXVII: los dits Consellers e Concell de XXXII e XVI e los Aduocats de la Ciutat aiustats en lo dit loch per la dita causa. Aquí foren proposades per lo honorable mossen Ffrançí de vallsecha altre dels dits consellers en nom de sos companyons Consellers, Com ells hauien molt treballat en conduir que lo jurament per ells prestador e per lo dit inquisidor demenat, fos concordat en manera que la Ciutat restás illesa en ses libertats e que carrech algú per la M^t del S. Rey nols pogues esser impingit. E era veritat, que, ab la interuenció dels dits S. Bisbes, eren stades ordonades e compostes algunes formes de juraments, de les quals, ço es de la darrera, molts juristes hauien consellat e algun tant per contentar dit inquisidor habilitat. Emperó dit inquisidor ne assessors seus, no volien en aquella passar, ans volien que aquella per ells ordonada, fos jurada. De que ells Consellers e aduocats, stauen en gran perpleix e treball, per no saber com se deuien en aço regir. E per aquesta causa hauien aiustat lo present concell per hoyr los aduocats e saber lur intenció e parer com deuia esser per aquesta Ciutat prouehit. E hoyts per lo dit concell aquells lo dit concell feu les conclusions següents:

Lo present concell de XXXII e XVI per lo Concell de C. jurats en aquest negoci elegits, hoyda la relació feta per los dits Consellers e aduocats de les coses fins la present jornada seguides, sobre dita diferencia del jurament dessus dit, e vistes e enteses les formes, axí la primera per la Ciutat composta, com la segona per dits inquisidors donada, e la tercera per la dita Ciutat apres ab los aduocats e homens de sciencia habilitada, Attenant que segons la informació en dit concell feta de la primera a la segona formes per la Ciutat habilitada, no ha molta discrepancia, ans totes son quasi de vna sentència e substancia Dellibera e conclós, lo dit e present concell, que, per apartar tota manera de disceptacions e contradiccions, que per dits Consellers sia fet e prestat lo jurament juxta forma e tenor en dita cedula darrerament habilitada e contenguda.

Diendres a XVIII° de Juliol del dit any MCCCCLXXXVIII: En lo dit loch congregats los dits Consellers e Concels de XXXII e XVI e dits aduocats e altres promens dins lo dit loch de la dita casa: Aquí fonch recitat e narrat totes les coses sobre dit negoci manejades, axí ab lo dit Inquisidor, com ab lo S. loctinent, deputats, bisbes e altres. E com ells hauien sentiments que los dits deputats mollauen, e que entenien prestar dit jurament en la forma contenguda en vna cedula consemblant anaquella del dit inquisidor. E mes, notificaren dits Consellers al dit consell, com hauien reebuda vna letra patent del dit Inquisidor, cominant, que, si dits Consellers no jurauen demá dematí fins a hora de nona, en la Seu de la dita Ciutat, que ell procehiria contra ells a priuació de llurs officis e segons les leys canoniques requerien: la qual letra fonch en dit concell legida.

Hoydes totes les coses en lo dit concell per los honorables Consellers proposades e seguides, sobre dit negoci E legida la letra a ells consellers per part del dit Inquisidor presentada Lo concell, per portar aquest fet, tant com posible sia, a bona concordia e fugir a tota ruptura, maiorment que la Ciutat preten tanta justícia com es aderir e voler jurar segons es disposat per les sanctes e sagrades canones, com dessus es dit, doná en parer, que los honorables Consellers demá bon matí, sien ab lo S. Infant lochtinent de la M^t del S. Rey, lo qual mostrá tenir bona

(1) Les dugues copies que havem compulsat d'aquest jurament, totes dugues recloses en el mateix *Notularum anni* 1483-1485, folis 158, 178, son consemblants, no tenint importancia cap de les variants ortogràfiques observades, ni la mutació d'alguna paraula.

voluntat en tot lo que ha sguard a la justícia, Suplicantlo vulla dirigir e endreçar aquesta matèria prengua lo repós e fi desijada. E apres, del que ells dits Consellers haurán fet, fasen relació al present concell, lo qual stigua congregat per prouehir al que necessari será.

Stant axi lo dit Consell en dit loch aiustat, fonch en aquell, per lo honorable misser Jacme dez torrent, altre dels aduocats de la Ciutat Com lo dit Inquisidor era content, que, juxta la forma posada, continuada, e per los dits homens de sciencia habilitada, los dits Consellers jurasen, e per semblant los deputats de Cathalunya prestassen tal mateix jurament affi que aquell fos fet concordablement sens contradiccions algunes. Les quals coses per dit consell enteses, fonch delliberat e conclós Que attes dita oferta era molt bona es deuia acceptar, los dits Consellers vagen decontinent a la dita Seu hont dit inquisidor era sperant dits Consellers e diputats, e presten a ell lo dit jurament dessus mencionat e habilitat. Emperó que primerament ans de prestar aquell la supplicació per los dits aduocats composta e ordonada, contenen saluetats de juraments prestat a la M^t del S. Rey, de fidelitat, preheminiencies e regalies de sa gran altesa e altres juraments. E que fan e presten aquell dit jurament, per oppressió e dupte de les penes en dita letra mencionades.

XIX

1487 (21 Juliol) — Els Concellers de Barcelona, expliquen al Rey el conflicte succeït a la Seu, ab el jurament de l'Inquisidor. (*Letres Closes* 1485-1487, A. M. B.)

Al molt alt e molt excellent Senyor lo Senyor Rey.

Molt alt e molt excellent Senyor.

Per la vltima letra que hauem feta a V. Ex^{cia} hauem significat a aquella ab quanta honor es stat rebut en aquesta vostra ciutat lo Reuerent mestre Alfonso spina inquisidor de la heretica prauitat e les offeretes que per aquella li son stades fetes: resta a present, continuant nostre scriura, significar lo que apres se ha subseguit. Aquesta ciutat e nosaltres vehent la voluntat la Mt V. te a la dita inquisició per seruci de nostre senyor deu e exaltació de la sancta fe catholica, hauem tramesos al dit Inquisidor, com es stat scrit, quatre ciutadans dels principals de aquesta ciutat, offerint li prestar tot consell, fauor e ajuda que mester haie, per exercir liberament lo dit offici de inquisidor e apperellats hojr de la reuerencia sua lo que, en virtut de la creença per la gran altesa vostra a ell acomenada, nos volguera manifestar: e no curant, dit Inquisidor, explicar aquella, sens dirnos cosa alguna, disapte que comptauem XIII del present mes de juliol, circa les deu hores ans de mig jorn, nos feu presentar vna letra amonestant e requerint nos que lo sendemá que seria diumenge compareguessem deuant seu en la Seu de Barchinona e fossem presents en los officis diuinals e oynt dell la sua predicació, e que aqui li prestassem publicament lo jurament per les sagrades canones instituit e ordenat. Nosaltres Senyor, jatsie meresquessem poch axi rigorosament e descortesa esser tractats, maiorment hauerli manifestada la voluntat nostra, acompanyats de molts ciutedans de aquesta ciutat, som stats presents als diuinals officis e predicació. Apres los quals, encare de paraula e en scrits nos amonestá e requerí li prestassem lo jurament en la dita sua letra mencionat. E per que Senyor molt excellent, nosaltres informats que tal jurament nuncha es stat demanat per altres inquisidors, ne acostumat prestar per los Consellers de aquesta V. ciutat, sino a vostra M^t com a Rey e Senyor nostre, e duptants no preiudicar a les regalies e preheminiencies de la gran altesa vostra, lo pregam differis la prestació del dit jurament fins nosaltres fossem aconsellats per lo general concell de aquesta vostra ciutat, sens lo qual, en virtut del jurament per nosaltres en lo introhit de nostre offici prestat, no podiem ne haviem potestat alguna de prestar aquell: lo qual consell, per la breuitat del temps, nosaltres no haviem pogut congregar: offerint li graciosament, que, tengut dit consell, fariem tot lo quens seria aconsellat. Lo qual Inquisidor no volgué condecendre a nostres tant justes pregaries, aconsellat de persones poch zelants lo honor de deu, seruey de vostra M^t e benefici de aquesta vostra ciutat, nos acusá contumacia cominant procehir contra nosaltres, es stat per ço a nosaltres forçat per scusació nostra, fer la dita oferta en scrits, la qual nons volgué admetre, ans perseuerá en sa monició. E vehent nosaltres lo dit Inquisidor axi perseuerar en la opinió sua, de continent, pertits de la dita sglesia, fem

congregar lo dit consell, per lo qual fou delliberat que prestassem dit jurament, haut primer parer e consell de homens de sciencia, quin ne qual jurament era per nosaltres prestador, com lo jurament demanat no fos vist esser axi ordenat per les sagrades canones deures prestar. E seguint nosaltres la delliberació del dit consell, hauem haut vot dels principals juristes mestres en sacra theologia, e dels vicaris e capitol del Reuerent Bisbe de aquesta Ciutat, los quals tots concordés, son stats de parer que per nosaltres se deuia prestar lo jurament interclos ab la present e no altre. E manifestades per nosaltres aquestes coses al Ill^e Infant loctinent de la Mt V. lo hauem supplicat per lo interés de les regalies e preheminiencies de la gran altesa vostra, se interposás en la prestació del dit jurament, lo qual nos ha respost, lo dit jurament se podia prestar, pus les dites canones axi ho disposauen. E axi nosaltres hauem trames al dit Inquisidor offerintli prestar publicament, lo die e hora per ell assignadors, lo dit jurament ordenat e instituit per les canones dessus dites: lo qual, aconsellat per sos assessors, nons ha volgut acceptar, ans cominant de procehir contra nosaltres, micer Agostí, altre dels dits assessors, en presencia del dit Ill^e Infant e loctinent e altres publicament se ha leixat dir que nosaltres deuiem pensar que ell hauia destrohida vna ciutat e que bastaria a destrohir aquesta: lo que, ab veritat, si en presencia de nosaltres tals paraules fossen stades dites, com a fidelíssimos a la M. V. no acustumats oyr tals coses tocants interés de nostre Rey e Senyor, ab paciència no les hagerem pogudes tolerar, per redundar en tant gran deseruey de vostra gran altesa e dan de aquesta vostra ciutat.

Aprés lo dit Inquisidor a XVIII del present mes, nos ha feta presentar vna altra letra, ab la qual nos amonestaua e requeria que lo sendemá que comptariem XX del dit mes, circa les VIII^h hores, comparaguessen deuant ell en la dita Seu de Barchinona, per prestar altre jurament per ell nouament ordenat, lo qual, si prestar differiem o recusauem, cominaua de procehir contra nosaltres e quiscun de nosaltres a priuació de nostres officis e altres penes en tals casos per les dites canones, segons deye, instituides e ordenades. Lo que es stat en aquesta ciutat, cosa molt inuitada e scandelosa per los adjunts e maiorment per inquisidor deputat per nostre sanct pare, lo qual, ne altre official ecclesiastich, no tenen jurisdicció ne territori en les terres e senyories de la Mt V. E vehent nosaltres en aço la voluntat e deuoció de vostra ex^{cia} jatsia de justícia poguessem appellarnos e recorrer a la Mt V. pero perque la gran altesa vostra no pensás tinguessim voluntat de impedir dit ofici, fom aconsellats no entrar en contradicció ne diferencies ab lo dit inquisidor, sino prestar dit jurament per ell demanat e nouament ordenat, lo qual lo dit XX^{en} die del dit e present mes, feta per nostre descárrech protestació e saluatat deuant lo dit Ill^e Infant e loctinent que per la prestació del dit jurament no voliem ne entenim a preiudicar a la fidelitat deguda a la gran altesa vostra, ne a les preheminiencies e regalies de aquella, nosaltres hauem prestat aquell confiant que la Mt V. de qui es principal interés, no permetra preiudicar les preheminiencies e regalies reals, ans ho manará tornar a loch per lo dan que en lo sdeuenidor sen poria seguir a la gran altesa vostra, per inquisicio ne altres actes, nunque han deduhit a exequició cosa alguna, sino per medi e auxili dels oficials de vostra ex^{cia} e aço es preheminiencia e regalia real, la qual la gran altesa vostra acostuma conseruar e no metre en possessio la sglesia de aço que no te e en lo passat se son vistes diferencies entre la casa de Arago e lo papa, e seguintsen altres en lo sdeuenidor se poria traure en eximpli e serie gran preiudici de les dites regalies e preheminiencies reals, aço pertany a nosaltres com affectats vassalls de la Mt V. dar ne auis a aquella. E maiorment que veyam mossen Steua engan algotzir creat per lo inquisidor, lo qual ab bastó publicament exerceix jurisdicció, axi de coses tocants interés de la dita Inquisició, com altres, lo que pertany a la Mt V. e als oficials de aquella. Nosaltres, S. per satisfer al carrech de nostre ofici e al que a bons vassalls se pertany, diuerses vegades hauem supplicat lo dit Ill^e Infant li plagués prouehirhi. Crehem la E^{cia} V. com a virtuos princep Rey e Senyor nostre, hi prouehirá, com de aquella speram, per lo interés seu, benefici e repos de aquesta sua ciutat. E perque cascun any en les elections de les sdeuenidores conselleries de aquesta ciutat se speren semblants diferencies, supplicam la Mt V. li placie prouehir los dits sdeuenidors consellers no sien tenguts jurar sino per la forma per les dites canones instituida e ordenada e per los dits mestres en sacra theologia e homens de sciencia aconsellada. Axi mateix, senyor, molt excellent, en aquesta vostra ciutat ses nouament seguit, que los mercaders, ciutadans de aquella, cristians de natura, han nolieuada la nau den calatayut de Napol, qui era en Mallorques, la qual han feta venir en aquesta ciutat, e carregant en aquella diuerses mercaderies, lo dit Steuengan a instancia del dit Inquisidor, ha volgut pendre scorcoll de la dita nau, crehent en aquella hauia molts conuersos e robes de aquells

e no permatentho lo patró de aquella dient tenia guiatge de la Mt V. lo dit Inquisidor ha fet pendre lo scriuá de dita nau, lo qual encare te pres en lo palau reyal, procehint per excomunicació contra lo dit patró e nau, e prohibint algú no entrás ne carregassen mercaderies ne altres coses en aquella, de que ha couengut al dit patró leuarse e lexar lo dit scriuá e les mercaderies que li restauen a carregar en dan dels mercaders qui hauran a pagar de buyt los nolits, e gran diffamació de aquesta, e interes dels drets reys de les generalitats e de aquesta vostra ciutat en la qual de present se fa pocha negociació e que vegem la suprema jurisdicció a vostra M^t pertanyent en mans del dit Inquisidor les fustes qui se speren a venir en aquesta ciutat per carregar mercaderies, sentint tals impediments noy vindran; de ques seguirá gran torp a la negociació mercantiuol e perill de extermini de aquesta vostra ciutat, si per la Mt V. com speram, noy sera degudament prouehit. E per ço S. molt excellent, nosaltres e tota aquesta ciutat V. supplicam humilment la excellencia V. li placie per la sua acustumada clemencia, pietat e humanitat, oyr nostres justes supplicacions, e ab vlls de la real pensa, mirar tanta desolació e dans de aquesta ciutat e de vostres vassalls, tant deuots e affectats, e prouehir que lo dit inquisidor fasse lo que a son offici pertany: e en lo que haurá affer, procehescha ab madur consell de homens de sciencia, per manera que los vassalls de la Mt V. humanament sien tractats, e aquesta vostra ciutat sia conseruada e no vingue a depopulació e perdicció: e que placie a la gran altesa V. scriure al dit inquisidor que no se empaixe sino de les coses tocants a son offici, e al Ill^e infant que no permite al dit inquisidor, fer ne exercir cosa alguna que sia fora sa jurisdicció e potestat en preiuy de las reys jurisdicció e preheminiencies de la gran altesa vostra. E encare que fos dubitació de les dites juridiccions, que en determenar tals diferencies procehescha lo dit Illustre Infant segons que es acustumat en aquesta ciutat e principat, per la Mt V. Car altrement seria leuar la total jurisdicció reyal e metre la en mans de la sglesia, lo que redunderia en inextimable dan e preiudici de vostra reyal corona. E la diuinitat sancta vulla conseruar e prosperar vostra reyal persona per lonch temps e guardar aquella e tot vostre exercit de dans e inconuenients, donant li gloriosa è presta victoria de sos inimichs. De Barchinona a XXI de Juliol any Mil CCCCLXXXVII.

Senyor,

Vostres humils e deuots subdits e vassalls qui besants vostres mans humilment se comanen en V. gracia e mercé. — Los Consellers de Barcelona.

XX

1487 (10 y 13 d'Agost) — Lletres del Rey als Concellers de Barcelona elogiant y aprovant la prestació del jurament a l'Inquisidor. (*Cartas Reals Originals* 1486-1498, A. M. B.)

Als amats e feels nostres los consellers de la Ciutat de Barchinona.

Lo Rey.

Amats e feels nostres: hauent respost a vna altra letra vostra quens fes sobre les coses de la sancta inquisició, ne hauem rebut vna altra de XXI del passat, ab la qual nos auisau del que aquí ses agitat per vosaltres ab los pares inquisidors de la heretica prauitat residents en aqueixa Ciutat: e com apres de algunes altercacions hauieu prestada aquella forma de jurament que per los dits inquisidors fou ordenada, no curant de la forma del jurament que dins vostra letra vinia interclusa, e aço per los respectes extesament scrits per vosaltres. Es nos stada cosa grata eus tenim a seruey la prestació del dit jurament, sens hauer entrat en altres altercacions o diferencies per causa del prejuy que diria seguirse de aquell a les preheminiencies y regalies nostres e a la fidelitat de vosaltres a nos deguda. Car jatsia se pogues per uentura dir o pretenre lo dit prejuy o derogació, considerat emperó que en aquest offici de la sancta inquisició se tracta tant del seruey de nostre Senyor deu e del exalçament de la sua sancta fe catholica, es molt rahonable cosa sia preferit a tot altre respecte, maiorment que lo dit prejuy, en cas que sia, no es tal que no sia molt major lo merit que segueix de extirpar crim tant detestable: e per ço, comendant molt la deliberació vostra, e lo que en aquest cas y en lo del alguazil fet hauer, vos pregam e encarregam, com ja per l'altra scrit vos hauem, que totes les coses del dit sant offici vos sien molt recomenades. Quant sesguarda als proceyments fets per los dits pares inquisidors contra lo

patró de la nau den Calatayut e contra lo scriuá de aquella, prohibint que algú no entrás ne carregás mercadería, ne altres coses, en la dita nau, perquant sobre aço lo IIIe Infant nostre cosingermá e loctinent general en aqueix principat nos ha largament scrit e nos li hauem respost e per ell haureu sabut lo parer y voluntat nostra sobre aquest cas, referim nos a ell. Totavia nos plaurá sia deferit en tot lo que bonament se puixa al dit sant ofici e als ministres de aquell e que ells tambe vsen de tota la jurisdicció e preheminencies pertanyents a son ofici, segons ses fet e fa en tots los altres regnes e terres nostres, punint y castigant los mals xptians, juxta sos delictes e que per vosaltres los sie donat tot consell, fauor e ajuda que mester haien. Datum en lo nostre Real de sobre la Ciutat de Malaga a X de Agost del Any LXXXVII.

✠ Yo el Rey ✠

Coloma Secretarius

Lo Rey

Amats e feels nostres. Apres de hauer respost a vostra letra de XXI del passat ab la qual nos scriuieu que lo assessor dels inquisidors micer Agustí, en ausencia de vosaltres y en presencia del Illustre infant e de altres, publicament hauie dit sobre rahons que podien pensar que hauia destroyda vna Ciutat, e que bastaria a destruir a aqueixa, hauem vist un capitol de instruccions que los inquisidors de aqueixa Ciutat fan al pare prior de sancta cruç nostre confessor, per aquesta causa, en que recitan les dites paraules en aquesta manera: «que se dolía de la Ciutat por lo que los consejeros fazian que seria necessario de proceyr por justicia e que tomassen exemplo de Teruel, que se hauia perdido por no obedecer a la inquisicion.» E vist que les vnas paraules son diuerses de les altres, hauem deliberat fer vos la present perque nostra voluntat es saber ab certenitat quines e quals foren les paraules que lo dit Micer Agostí dix. Dada en lo nostre real sobre Malagua a XIII de Agost del any Mil CCCCLXXXVII.

✠ Yo el Rey ✠

Coloma Secretarius

XXI

1487 (Desembre) — Ordes reials per recullir certes butlles d'exempció d'Inquisició, obtingudes de Roma per barcelonins sospitosos d'heretgia. (*Notularum anni 1483 et aliorum*, f. 177, A. M. B.)

Die dominica XVI mensis Decembris anno a natiuitate domini Millesimo CCCCLXXXVII.

Sit omnibus notum Quod ego franciscus de perapertusa miles vicarius Barchinone Confiteor et recognosco vobis magnificis viris dominis Johanni roig, Jacobo ros, Micaeli benedicto luques, Raphaeli ceruera et Jacobo moarch consiliaris anno presenti ciuitatis barchinone Quod vigore precepti per me vobis verbo facti in vim cuiusdam littere Serenissimi domini Regis michi directe tenore sequente:

Al amat e feel nostre lo Vaguer de la Ciutat de Barchinona: — Lo Rey. — Veguer: sabut hauem son stades portades en aqueixa Ciutat en certa manera, certes bulles de nostre sanct pare en fauor de alguns inculpats e altres condemnats en lo delict de heretgia. Encarregam y manam vos que de continent que la present vos sera dada, haiau les dites bulles a mans vostres, prenent aquelles, de quisuulla en poder de qui stiguen y de continent, per la primera persona de fiança que vingua de ça, les nos tremetau a bon recapte, e per res no hi hage falle, que es cosa en que molt va al seruey nostre. Datum en Çaragoça a IIII de Dehembre any Mil CCCCLXXXVII — Yo el Rey.

Tradidistis dt delliberastis michi in presencia notarius et testium infrascriptorum quoddam publicum instrumentum.

Testes huius rei sunt discreti Raphael bartolomeus coll et coll eius filius notarius ciues Barchinone.